

ליקוטי מוהר"ן

עם
ביאור חברותא
ללימוד בעיון

אמר שצריכים ללמד אותו הרבה עד שיהיה שגור בעל פה. ואמר
בפרוש שהלמוד בחבוריו הקדושים הוא אתחלתא דגאלה. ואמר
ללמד גם בעיון גדול, כי יש עמקות גדול ונפלא בספריו ובתורתו
הקדושה והנוראה מאד, עד אין סוף ואין תכלית: (חי"מ שמו)

ליקוטי מוהר"ן ביאור חברותא ללימוד בעיון

מבוא לביאור

הביאור מורכב מג' חלקים:

הראשון:

ביאור הפשוט, ששולב בגרסת התורה והוא מסקנת העיון שבהערות

החלק השני:

ההערות, בנוי על פי רוב בדרך של קושיא" ותירוץ. ופתיחת כל המראה מקומות עם מפרשיהם כדי שהלומד יוכל בעצמו לדון בדיוק הדברים ולא יוכרח לסמוך עלי. שעל כן נקרא חיבור זה חברותא, כי הכוונה להיות עוזר ללומד ולא ספר חידושי תורה אע"פ שמובלעים בו גם הרבה חרושים.

והשלישי:

היא הקדמה לתורה שהיא מבט כללי על התורה, שאמור לקשור את כל חלקי התורה בקשר אחד. ועוד גם לבאר נושאים שבמיוחד קשים להבנה בתורה.

ההקדמה:

היא מסקנת העיון שבהערות לכן אין בה כמעט ראיות למבואר בה.

ובסופה הקושיות שהתעוררו בזמן הלימוד כדי להקל על הלומד, כידוע שתירוץ בלא שקודמת לו הקושיא המביאה אותו לא עושה רושם כל כך, כמו כשיש קושיא שכואבת ואזי התירוץ מתקבל בשמחה.

דרך הלימוד נ"ל לדמות למחרות כי כל תיבה ומשפט בתורה הן חרוז נפלא שצריך לעיין בו תחילה בפני עצמו ללמוד אותו היטב ולכן בזה גלשתי גם מעבר לקשר העניין לתורה, ואח"כ לעיין בו כיצד נקשר לתורה, וכן לעבור מחרוזת לחרוז אע"פ שעדיין לא נקשרו היטב החרוזים כולם זה לזה. וכך נהגתי בכל מקום שכתבתי הערה ולפי מסקנת ההערה ביארתי את הפשט המשולב בגרסא.

וכל זה עדיין בחי" הזורעין בדמעה", כי עיקר ה"ברינה יקצורו" זה למצא את החוט החזק שיחרוז את כל החרוזים היטב דהיינו לתפוס את מהלך התורה באופן שכולל את כל הפרטים בלא שישאר פרט מיותר שכביכול אין בו צורך למהלך התורה. וזה השתדלתי לעשות אחרי לימוד כל התורה בעיון כתבתי הקדמה לתורה שהכוונה בה לכד מביאורי מושגים קשים להבנה, העיקר לעשות סיכום קצר שכולל את כל החרוזים ופושט את כל הספיקות כפי שנתבררו בעיונים שבהערות. (אמנם כיון שאין ביהמ"ד בלא חידוש גם בהקדמה נתחדשו דברים שלא תמיד העתקתי אותם להערות) (זו היתה כוונתי ועדיין אני מצפה להצליח יותר)

דפי הליקוטי מוהר"ן בצורת הדף נלקחו מליקוטי מוהר"ן המדויק, מהדורת תקפא שהיא גרסת מוהרנ"ת שהדפיס בביתו, מוגה בהשוואה לשאר מהדורות. ובתוספת מ"מ הישנים וחדשים. שנדפס מבת תשעח בירושלים.

הערות אפשר להפנות למייל: lezavotlaze@gmail.com

^אהשתדלתי מאד כל ביאור להקדים לו את הקושיא המכריחה אותו וכל קושיא התחלתי בלשון צ"ע כדי להקל על מי שרוצה לעיין בעיקר בקושיות.

^בעיון חיי מוהר"ן אות שפט שכל תורה של רבינו אע"פ שהיא חדרים חדרים היא קשר אחד הדוק, ועיון תורה סה שהתפלה של רבינו היא אחד ממש ובסופה עדין אחז בתחילתה וכן מסתבר שמי שאמר על עצמו שוכח ליחידה דיחידה אצלו התורה והתפלה הן כל אחת ושתייהן יחד אחדות פשוטה.

הודעה:

כל הביאורים הם בדרך אפשר והצעה בלבד.

כי מי יודע עומק כוונתו ובפרט אנו והלוואי שגם במה שכיוון למדרגתי לא שבשתי, ורק כיון שציוה לעיין ולחדש בתורתו אנו מקיימין דבריו על פי שכל הפשוט שלנו וכדברי מוהרנ"ת הנוקבים שכל מה שמקבל מרבו צריך לידע שעדין אינו יודע כלל, כי כפלים לתושיה, כי מאד עמקו מחשבותיו, כי דבריו הם כמעט הנובע והם בחינת מים עמקים עצה בלב איש. וצריך בכול פעם לעיין היטב בדבריו הקדושים ולחתור ולשאב מהם עצות נפלאות באופן שיוכל להציל את עצמו משטף מים רבים של זה העולם. וכל מה שידע ויוציא מדבריו צריך לידע ולהבין ולהאמין שעדין אינו יודע כלל עד היכן מגיעים עמקות דבריו העמקים מני ים וכו'. רק במה שהרשה יכול להתבונן מהם עצות לעבודתו ותפלתו, אכל עצם תורתו ואפלו שיהותיו הקדושות אי אפשר להשיג בשום אופן וכמו שאמר רבותינו זכרונם לברכה, הרבה למדתי מרבתי ולא חפרתי מהם אלא וכו'. עכ"ל

ועיקר כוונת החיבור הזה הוא לבאר הפשט באופן שכל אחד יוכל ללמוד ולעורר קושיות ללימוד בעיון ולפתוח את המראה מקומות להקל על הלימוד בעיון. ולרגע לא שכחתי את אנ"ש החריפים שאם יעינו בזה מסתמא יהיו להם הרבה הערות, והרבה חדושים שעמלתי שעות רבות להבין ולחדש מסתמא אצלם הוא דבר פשוט שמיד עלו עליו. כל מעלתי עליהם היא רק הסבלנות לעמול ולטרוח הרבה שעות עמ"נ להגיש כשלחן ערוך את הדברים להקל על הרוצה ללמוד בעיון, כיון שלא מצאתי אחר שעשה זאת.

התנצלות:

אמנם מעט בכרסלב העיון לפרסם חידושיהם חלקם כדי לא להיקרא בעל המחבר וכו' ב תארי כבוד

וחלקם כנראה מחשש שלא יצאו חובת הזהרת רבינו בתורה כאות ח' שאין לדרוש לרכים אלא דברים המבוררים לו כאחותו שאסורה לו כמבואר בשבת קמה:, ואע"פ שהזהיר בתורה סא' (סוף אות ה') שכ"א חייב להאמין בחשיבות חדושו, מסתמא כוונתו להאמין אבל לא לדרוש ולפרסם.

אבל כיון שאמר אני חדש מלא ישן ולא ידוע שבזה דווקא יצא לחדש ולחלוק על מפרשים רבים שהאריכו בחיוב כתיבת חידושים עיין מהרש"א ב"ב י: שעל זה אחז"ל פסחים נ. אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו ובספר חסידים אות תקל מי שגילה לו הקב"ה דבר, ואינו כותבה ויכול לכתוב, הרי גזול מי שגילה לו, כי לא גלה לו אלא לכתוב, דכתיב (תהלים כה יד) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם, וכתיב (משלי ה) יפוצו מעינותיך חוצה, וזה שכתוב (קהלת יב יד) יביא במשפט על כל נעלם, שגורם שנעלם, אם טוב שגילה לו אם רע, שאינה כותבה: ובביאור ברית עולם להחיד"א שם. הוסיף בשם ספר לב אריה שכתב בהקדמתו משם רז"ל שבזמן שבית המקדש קיים כשארם מקריב קרבן מתכפר לו וכשארם כותב בספר מה שלומד איזה חידוש הכתיבה זו עולה לו במקום קרבן.

ובזה פי' הרב הנ"ל את הכתוב זבח ומנחה לא חפצת וכו' עולה וחטאה לא שאלת אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי שיעלה במקום קרבן.

עוד עי"ש בשם ספר רבינו אפרים על התורה כתב יד פרשת כי תשא שכתב בשם רבי אליעזר מגרמיזא ז"ל שכל מי שמגלין לו רזי תורה מן השמים ואינו כותבו עתיד ליתן את הדין עכ"ל.

ועיין שפתי כהן למוה"ר מרדכי הכהן מגורי הארז"ל בהקדמת ספרו בזה"ל "ניתנה רשות למי שחננו ה' קצת דעה וחכמה ובינה לבאר ולפרש מה שקבלה נשמתו בסיני ואם לא יכתבם נראה לי שהוא נענש כמו הנביא שהוא כובש נבואתו שחייב מיתה.

ועיין בספר מחשבות חרוץ לר' צדוק הכהן אות טו שכתב שיש גם חיוב לפרסם כי שמא יש בדבריו איזה חידוש השייך לחלקו ולא נגלה לשום אדם והוא לכך נוצר לגלותו בעולם, ואם לא, ח"ו יצטרך להתגלגל.

עוד עיין בספר קהילות יעקב ז"ע שכתב בהקדמת ספרו בשם ספר תורת גיטין מאמר הקדמון שדבר טוב אחד בספר מציל על הספר כולו. עכ"ל.

לכן אולי ע"י הודעה והתנצלות הנ"ל אפשר כן לפרסם איזה חידושים גם לפחותים כמונו, ואנו תקווה שעכ"פ דבר טוב אחד יש גם בחיבור זה ויציל על הספר כולו.

ואע"פ שהרמב"ם מזהיר באגרות קדש מאמר קדוש ה' שלפני שדורש לרכים יהזור ד"פ אבל מה שכותב צריך לחזור אלף פעמים, מסתמא הכוונה להוראה למעשה ואע"פ שבדאי בדברי רבינו יש הוראה בקיום עצותיו ועניני השקפה למעשה, מסתמא בדרך לימוד מותר דאל"כ לא שבקת חי. ומסתמא גם הזהרת רבינו הנ"ל אפשר לפרש כך.

עכ"פ אם טעינו והזהרתם היא בכל עניין, אולי ראוי לכנות את הביאור חברותא, כי חברותא דרכו לומר גם את ספקותיו ולא רק דברים המבוררים כאחותו שאסורה.

עוד עניין חתימת שם המחבר היא סוגיא בפ"ע עיין ספר חסידים שם שחכמים ראשונים נמנעו כדי שלא להנות מהתורה ועיין שם סימן ח' שרשב"ג מ' הרוגי מלכות תלה בזה סיבת הריגתו עוד עי"ש סימן פד שמנכין לו מזכויותיו, אמנם יש מקשים א"כ מאי משמאלה עושר וכבוד. מאידך רובא דעלמא נהגו כן לציין שמם ונ"ל הטעם או שצויין ע"י תלמידיהם או שכל היחס לפירוש הוא כפי גדולת המחבר בחכמה ויר"ש לכן חששו שאם לא יצינו שמם לא ינהגו כבוד ראש בדבריהם.

לעורך על חשיבות העיון בתורה של רבינו:

עיינ חיי מוהר"ן סימן שמו שאמר שפּוֹב לְקַבֵּעַ לְעַצְמוֹ שְׁנֵי שְׁעוּרִים לְלַמֵּד סְפָרֵי הַקְדוּשִׁים, שְׁעוּר אֶחָד פְּשוּט לְלַמֵּד בְּמַהֲרָה הַרְבֵּה מְאֹד כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה שָׂגוּר בְּעַל-פֶּה, וְשְׁעוּר אֶחָד לְלַמֵּד בְּעֵינַיִן גְּדוּל. כִּי יֵשׁ עִמָּקוּת גְּדוּל וְנִפְלָא בְּסְפָרָיו. וְעֵינַיִן בְּמָקוֹם אַחֵר מְזַה מְעַנְנֵן עֵצִים הָעִמָּקוּת הַגְּדוּל שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹרָתוֹ הַקְדוּשָׁה וְהַנּוֹרָאָה מְאֹד עַד אֵין סוּף וְאֵין תְּכֵלִית:

ועיינ תורה קה תנינא שהעיון בתורתו מסוגל לבטל הרהורים רעים כי הם באים מהמדמה ועיינ ככבי אור (חכמה ובינה אות לו) לבאר דברי רבינו בסוף תורה כה שצריך לקרא שם חדש ליצה"ר דהיינו מדמה. הטעם כי המדמה הוא מדרגה שמינית ביצה"ר שנתחדשה כנגד התורה של רבינו ולפ"ז דווקא תורת רבינו מסוגל ביותר להכניע ולתקן את המדמה.

ועיינ חיי"מ סימן תקכא - שרבינו אמר כבר נתתי לכם כח המדמה כשר וטוב וכו'.

ועיינ ביאור הלכותים (תורה נר אות ד) - שהכוונה בעיקר לתורה נר שבה המשיך לאנשיו ובעיקר למוהרנ"ת מדמה זך וברור. ועיי"ש אות ו' שכל אחד כפי התכללותו בו ובתורתו כן יזכה. (וכיצד ההתכללות בתורתו עיינ בסוף תורה פז תנינא מש"כ רבינו דהיינו לעיינ באותו מאמר ולזכות להבין בו ולעשות עמו איזה עבודה עיי"ש)

ועיינ תורה ח' תנינא אות ז' שעיקר האמונה תלויה בברור המדמה ועיי"ש אות ח' שע"כ צריך מאד לחפש ולבקש מאד צדיק כזה שיכול להמשיך מדמה מבורר לאנשיו.

עוד עיינ תורה עב תנינא שע"י הסתכלות בצדיק והצדיק בו זוכין להתנוצצות המוחין ולשפלות (שרק היא תקום בתחית המתים) ולגדולה כפי מדרגת מוחו.

ועיינ בפל"ח שם אות ב' וד' עפ"י לק"ה תפלין ו' כז שגם ע"י לימוד ספרו מתקיים כל זה עפ"י המבואר בתורה קצב שפניו ושכלו של הצדיק נמצא בספרו.

ועיינ ככבי אור (שיחות וספורים אות מג) הובא בחכמה ותבונה (סימן ב' אות טז) - שרבינו שאל את רבי אהרן תלמידו שהיה הרב של ברסלב למה לא תקח את ספרי ותעיינ בו היטב עד שיעלה על דעתך איזה קשיא ואח"כ תוסיף ותעיינ בו עד שתבין ותדע את התירוץ שע"ז.

ידועים דברי רבינו שכינה בשם אפיקורס את אותם שאמרו שתורתו גבוהה מדאי. ונראה פשוט כוונתו בזה שאין אחד שלא יכול למצא תועלת בספרו. וא"א לומר שהכוונה שכל אחד יש כמה תורות שמתאימות לו שהרי לא אמר זאת על ספרו אלא על תורותיו קודם שנעשו לספר א"כ בכל תורה בלקומי מוהר"ן יכול כל אחד בכל מדרגת הבנה למצא איזה תועלת נצחית ואמנם לכאורה צריך לומר זאת גם על כל חלק מתורה אבל בזה צ"ע. עכ"פ לפ"ז צריך זהירות גדולה וכל אחד לבחון עצמו אולי ח"ו הוא מאותם אלה שמכונים בפי רבינו אפיקורס. מה שנקט לשון אפיקורס דהיינו כופר במציאות הנבואה ובנבואת משה (רמב"ם תשובה ג' ח'), נראה כוונתו כיון שאמר בתורה מז תנינא שאסור לומר תורה אלא אם יכול לומר באופן שכל אחד ישמע רק מה שצריך לו ולא יותר. נמצא שמי שסובר שרבינו אומר תורה גבוהה הוא מטיל פגם בצדיק.

ואם תקשה שרבי אברהם בן נחמן זצ"ל שהיה גאון ועמקן עצום אמר בככבי אור (ששון ושמחה יז) הלוואי שאבין ואדע עכ"פ עשרת אלפים שנה לאחר התחיה דבור אחד מדבריו הנוראים כפי שידע אותו אדמו"ר ז"ל עוד בזה העולם. וא"כ מה הטענה על אזובי הקיר כמונו. אבל אדרבה משם ראייה כי המשך דבריו שם שעל כל זה רבנו בעצמו הזהיר לכמה וכמה שישתדלו לחדש בתורתו כמבואר בתורה קה תנינא שאפילו אם לא יכוון לכוונתו זה טוב, ומובן מזה שהיו לו כמה כוונות בדבריו הנוראים שגם אנו נוכל לידע ולהבין בהם קצת וכו' עיי"ש.

מי שיש לו קצת הרגשה בליקומי מוהר"ן רואה בחוש שהספר לא נכתב לגאונים, ולא ליודעי קבלה, ולא ליודעי כל התורה כולה, אלא לכל אדם כפשוטו ממש ורואים בחוש שאדם פשוט יכול להתעורר מהספר של רבינו יותר מגאונים גדולים.

ויש גאונים גדולים ואפילו כאלה שכותבים פירושים על הספר אעפ"כ רואים בחוש שאין להם את ההרגשה והמסר של רבינו שמקבל חסיד פשוט של רבינו, כי הספר הזה צריך רק ביטול לרבינו זה הכל, וכמובן כשיש ביטול אזי ככל שהוא בעל כשרון ויותר בקי בספרים גם מוצא בו יותר טעם ועומק.

חברותא

ללימוד עיון
בספה"ק
ליקוטי מוהר"ן
קמא
דף צו:

תורה צט

תורה אור
שמואל-ב כג (ג) אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים:
בראשית מקץ מא (גא) ויקרא יוסף את שם הבכור מנשה כי נשני אלהים את כל עמלי ואת כל בית אבי: בראשית מקץ מא (גב) ואת שם השני קרא אפרים כי הפרני אלהים בארץ עניי: משלי כב (ד) עקב ענה יראת יהוה עשר וקבו ותיים:
תהלים ס (ט) לי גלעד ולי מנשה ואפרים מעוז ראשי יהודה מקוקי:
בראשית כט (לה) ומהר עוד ותלך בן ותאמר הפעם אודה את יהוה על כן קראה שמו יהודה ומעמד מלכות: תהלים פט (ג) כי אפרתי עולם חסד יקנה שמים תכון אמונתך בן:
תהילים נב (ג) מה התהלל בקצה הגבור חסד אל כל היום:
תהלים פג (ב) אלהים אל דמי לך אל תתירש ואל תשקט אל:

ובמעשים טובים של צדיקים, [א] שצפה שיהיו צדיקים, שע"י מעשים טובים שלהם ימשלו בתפילות, ויפעלו כל מה שירצו, ע"ד צדיק מושל יראת אלקים (שמואל ב כג) [ב]. וכל אחד מושראל יכול לבוא למדרגה זו למושול בתפילתו. אלא שיש שני מניעות, האחת היא קודם התפילה, היינו שעומד להתפלל בגדלות, שהוא מיוחס גדול, או מחמת שהוא עמל ויגע בעבודת הכורא, ומחמת זה אי אפשר שיהי ממשלה לתפילתו. רק צריך לשכוח כל זאת, ויהי נדמה לו כאלו היום נברא, והוא יחיד בעולם. וזהו בחי' **מנשה**, לשון נשיון ושכחה. וז"ש (בראשית מא) **כי נשני אלקים את כל בית אבי, זה היהוה. ואת כל עמלי**, שעמל בעבודת הכורא: והמניעה השנית היא בתוך התפילה. כי מחמת עוונות הראשונים כמויד או שהרהר במויד, נופלים לו מהשבות זרות בתפילתו, ומחמת המ"ז ג"כ א"א למושול בתפילתו. ע"כ צריך לשבר המחשבות זרות ע"י מחשבות קדושות של התפילה, ועי"ז הזדונות דהיינו המ"ז נעשין לו כזכיות [ד]. וזהו בחי' **אפרים**, כמ"ש (שם) **כי הפרני אלקים בארץ עניי**, פי' כי הדבר שהיה בעניות מקודם, דהיינו הרב ויבש, וע"י המחשבות קדושות נעשין לו כזכיות. וכשמתפלל בכ' בחי' אלו מנשה ואפרים הנ"ל, וכוודאי בא לידי ענווה ושפלות. ומן הענווה נמשך היראה, כמ"ש (משלי כב) **עקב ענה יראת ה' [ו]**, נמצא מתפלל ג"כ ביראה. והיראה נקראת מלכות כשאחז"ל (אבות פרק ג) אלמלא מוראה של מלכות וכו', נמצא שהתפילה יש לה בחי' מלכות, ויש להתפלל כזו בחי' ממשלה. וזה תענוג של השיי, ונתמלא רצון הכורא. ומה מתחילה שלא היה התענוג הזה, רק שהשיי"ת צפה למרחוק שיהיו צדיקים שיתפללו באופן זה, וזוה התענוג נברא העולם בעשרה מאמרות [ז]. כ"ש עכשיו שבא התענוג הזה, שהשיי מחדש את עולמו בעשרה מאמרות כ"ש [ח] **ובמבוא מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית**. וזה פי' הפסוק [ט] **לי גלעד**, לשון גל עד [י]. שנתגלה התענוג שהיה להשיי"ת קודם בריאת העולם, שעידן וקישט בתפילתן של צדיקים, כשיהיה לו חב' בחי' של **מנשה ואפרים** כנ"ל. **מעוז ראשי**, היינו שיגביר המחשבות קדושות. **יהודה**, היינו התפילה, כ"ש (בראשית כט) **הפעם אודה. כהוקקי**, ופרשיי ל' שררה ומלכות, היינו שיהי להתפילה ממשלה, ויתגלה התענוג הנ"ל, ויחדש עולמו בעשרה מאמרות כנ"ל: ועשרה מאמרות הנ"ל הם יו"ד, וו"ד וד' הנ"ל נעשה ה'. ועשרה מאמרות נמשך מחסד, שנאמר (תהלים פט) **אמרת ה' דהיינו המאמרות, עולם חסד יבנה**. וחסד נקרא אל, שנא' (שם נב) **חסד אל כל היום: וזהו פי' הפסוק [יא], אלהים אל דמי לך**. היינו כשאתה רואה שמשם **אלהים** נעשה אותיות **אל דמי**, דהיינו שנעשה מן הד' ד' אומר לך, **אל תחרושי= ואל תשקוטי אל** שתראה שתעורר בחינות **אל**, ע"י התפילה בכ' בחי' הנ"ל,

תורה צו
תהלים לד (טו) עניי יהוה אל צדיקים ואניו אל שועתם:
זכרי' ד (י) פי מי בו ליום קטנות ושמחו יראו את האבן הקדול ביד ויגביל שבוע אלה עניי יהוה תמה משטיים בכל הארץ:
דברי הימים-ב טו (ט) פי יהוה עניו משטות בכל הארץ להתחוק עם לבבם שלם איו נספלת על זאת כי מעתה יש עמך מלכות: ישעיה לג (טו) הלך צדקות ודבר מישרים מאס בבעע מעשקות נער פפוי תמטך בשחר אטם אָנו משמע דמים ועצם עניו מראות ברע:

תורה צט
דברים ואתהנן ג (כב) ואתהנן אל יקק בעת ההוא לאמר:

תורה ק
במדבר שלה טו (ג) ויקהלנו על משה ועל אהרן ויאמרו אלהם פי כל העדה פלם קרשים ובחומם יקקו ויהונו תתנשא על קהל יקקי:
ישעיהו ל (טו) פי כה אָמר אָדני יקק קדוש ישראל בשובה ונתת תישען בהשקט ובבטחה תתה גבורתכם ולא אביהם:

ותעשה עי"ז מן הד' ה' כנ"ל, ונעשה אל" בחי' ד"ד, ומ"י בחי' דד. וזה היא השפע, כי ה' בנ' ציורין שלה גי"מ חלב, עם ב' הכללות, כידוע לי"ח [כ].

צה [כ] **הענין** מה שנאמר בגמרא כמה פעמים נתן בו עיניו ונעשה גל של עצמות (ברכות נה. שבת לד.) [כ]. מה הלשון נתן עיניו בו, ומה נעשה גל של עצמות. אך הנה האדם אינו רואה עד היכן הפגם מגיע אם עבר עבירה. והצדיק רואה, כי הצדיק יש לו עיני ה', כמ"ש (תהלים לד) **עיני ה' אל צדיקים** שהצדיק יש לו עיני ה' [כ]. **ועיני ה' המה משיטמות בכל הארץ** (זכרי' ד' ד"ה ב טז), נמצא הצדיק רואה עד היכן הפגם מגיע. וזהו פי' הגמרא, נתן עיניו בו, כלומר שיהי רואה בעיניהם של צדיקים. ונעשה גל של עצמות, גל, מלשון התגלות, ועצמות, מלשון (ישעי' לג) **עוצם עיניו מראות ברע**. דהיינו שהוא רואה מה שפגם, שהיה נסתר ממנו מקודם. ואין עונש גדול מזה כשאדם רואה מה שפגם [כ].

צט [כ] **ואתהנן אל ה' בעת ההוא לאמר [כ]**. דהנה האדם צריך להתפלל בדביקות גדול להשיי אך אם לפעמים יש עת שאינו יכול להתפלל בדביקות, אל יאמר אינו מתפלל כלל, מאחר שאינו יכול לכיון כראוי ולהתפלל בדביקות. והתפילה אינה מקובלת, וכמו שארז"ל (ברכות לד ע"ב) על ר"ה בן דוסא שהי' מתפלל כו' אמרו לו וכו' אמר להם אם שגורה התפילתי בפני יודע אני שהוא מקובל ואם לאו יודע וכו'. וזהו ע"ד שאמרנו, אם בדביקות שאזי התפילה שגורה ומרוצה בפיו מקובלת. ואם לאו ח"י להיפך. אף על פי כן אל יאמר האדם כן, אלא יתפלל תמיד, ואם לא יוכל להתפלל בדביקות כראוי, יתפלל בכל כחו, כי בעת שיתפלל בדביקות כראוי, אזי יעלה כל התפילות עם התפילה ההיא שהתפלל כראוי [כ]. וזה **ואתהנן אל ה' תמיד**, בין בדביקות בין שלא בדביקות, **בעת ההוא לאמר**. היינו בעת שאזכה להתפלל בדביקות, שהוא בחי' שגורה תפילתי בפני. והיינו **בעת ההוא לאמר**, שהדברים נאמרים ומרוצים בפיו מחמת שמתפלל בדביקות, או יעלה כל התפלות שהתפלל עד עתה כנ"ל:

ק [כ] **הנה הצדיקים אשר בכל דור ודור כולם קדושים ובתוכם ה' [כ]**, ומדוע אנו רואין בחוש הראות, שיש בהם צדיקים אשר מזגם ומבעם טובה מאד, וטובים המה לכל. ויש אשר הוא צדיק אמת ואין מזגו ומבעו נוחה עם המון עם, ולפעמים נראה ממנו כעם וקפידה. הנה ידוע שכל צדקת הצדיקים הוא לוקח^כ מאור התורה, כי היא המורה דרך, וממנה לוקחה [כ] צדקתו. והנה הצדיק אשר השיג מאור גדול ממאור התורה, ומעשיו גם כן בשוויים^כ לפי השגתו בתורה, אזי צדקתו ותורתו שניהם מתישבים בשובה ונתת [כ], לפיכך דעתו נוחה עם הבריות. והצדיק אשר אור חכמת

* ע"י שער הכללים ספ"ב סידור התיקון. ובעמק המלך שער א' פ"ב:
2 מתוצר - בתפילות
* מועד קטן שם:
1 יומא פו: ועיין שער הגלגולים סוף הקדמה כא ובני אהרן שם.
2 עיין ירושלמי שבת פ"א סה"ג, ובבלי ע"ז: עונה מביאה לידי יראת חטא ועיין לעיל תורה קמה
1 בדפ"ר וירוקת - אלמא בתרלז ומתורלו - אלמלא
1 משנה באבות פ"ה מ"א
2 תפילת יוצר אור של שחרית
3 תהלים ס הנ"ל בסוף העמוד הקודם
4 לשון התגלות טעמו. ועיין בראשית לא מה ע"כ קרא שמו גלעד, ועיין ספר הזכרון (על רש"י)

שכותב על פרש"י שם שגלעד הוא גלעד כמ"ש לי גלעד ולי מנשה ולפי שלא מצינו שום מקום שנקרא גלעד לכן מפרש רש"י שהוא גלעד הידוע.
2 תהלים פג הנ"ל בריש תורה זו
3 בדפ"ר - תחוש, בתקפא תורלז תורלו תרוצו תשכט - תחורוש, בתרפד תשכו ובמנוקדים - תחורוש
4 בתשכט - א"ל
5 בתשכט - דד
6 עיין מאורי אור ערך חלב ועיין בען חיים שער הכללים פ"ג [ועיין פל"ח]
7 לשון החברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה
8 * ב"ב עה. סנהדרין ק. (בברכות נה. מדובר ברב ששת שהיה עיור ואין נתן בו עיניו אלא כפי רבנו כאן)
9 עיין לקמן תורה קיב [דף צט. סוף טור ב']. ועיין שערי אורה - השער השני - הספירה התשיעית ד"ה וא"ת, נמצא רוב התפילות שמתפלל היחיד נפסדות ונאבדות. וזהר ח"ב רמה: ועיין בעש"ט עה"ת פרק

התעוררות לתשובה אות לח לט ובאר מים חיים שם יט כ'. ובספר אור המאיר סוף פרשת וישב.
10 מתוצר - תפילתי
11 לשון החברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה
12 לשה"כ במדבר טו ג'
13 צ"ע איך לנקד אם לוקח או לוקח כמו בהמשך לוקחה ובמנוקדים עד היום טשו חילוק וצ"ע.
14 לשה"כ בראשית ב' כג פי פאיש לקחה זאת:
15 מתוצר - בשוים
16 לשה"כ ישעיהו לו ט'

מאמר ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמור

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה
תורה זו לשון החברים לא ידוע מתי
והיכן נאמרה תורה זו

פתיחה

מבואר בזוהר שצריך הרבה זכות כדי שתפילה של יחיד, תעלה למעלה להיכל שבו מתקבלות התפילות, כי יש ממונה למעלה, שלא מניח לתפילה שאינה זכה מתוך תשובה שלימה להיכנס לשם. ועל כן אומר רבנו שתפילה שאינה בדביקות גדולה להש"י כל כך, עד שהיא שגורה בפיו, דהיינו שהקב"ה שולח דבורים בפיו להתפלל אליו, לא עולה למעלה ולא פועלת כלום, אלא נדחית ונשארת למטה. אבל יש לה תקנה כשאותו אדם יזכה פעם לתפלה בדביקות גדולה כנ"ל, אזי יעלו עמה גם כל התפילות שהתפלל בלא כוונה ודביקות.

ליקוטי הלכות

אין

שיחות השייך לתורה זו

אין

הקדמה

מבואר שתפילה שאינה בדביקות גדולה להש"י, לא עולה למעלה ולא פועלת כלום. אבל יש לה תקנה, אם יזכה להתפלל פעם בדביקות גדולה, יעלו עמה כל התפילות שהתפלל בלא דבקות.

יסוד זה מבואר בזוהר פקודי דף רמה: ורבנו מבאר אותו כאן ובתורה קיב. בזוהר שם מבואר שתפילת צבור² עולה בחוזק ועוברת את כל הרקיעים ונכנסת להיכל של מעלה, אבל תפילת יחיד, רק עם עשה תשובה שלימה, ותפילתו זכה, אזי עולה ונכנסת לשם, אבל אם לא, אזי נדחית לתחת כל הרקיעים, (ודווקא תפילה שאינה בכוונה כל כך אבל תפילה של בעל עבירה נמסרת לחיצונים ומתחזקים ממנה לקטרג עליו) ויש מלאך ממונה שגונז את התפילות שנדחו מחוסר כוונה, עד שהמתפלל יעשה תשובה ויתפלל תפילה זכה, אזי הוא מעיד עליו שעשה תשובה, ומעלה עם התפילה הזכה, גם התפילות שלו שנגנזו.

וצ"ע האם המלאך הזה ממונה רק על התפילות, או על כל מיין נוקבין העולים מעבודת ה' שלנו? כי בוודאי תפילה אין הכוונה דווקא בקשה שאנו רוצים שתתקבל, כי גם שבח הלל והודאה נקרא תפילה, וצריך שתעלה למעלה להיות מיין נוקבין לעורר רצון הקב"ה להשפיע שפע למלכות ולישראל, כמו כל מצווה וגם כל רצון טוב שלנו.

טו עד כד אב תשפג ירושלים

² תפלת צבור – ראה ראש השנה דף יז: שתפילת צבור אינה רק אוסף של צבור, אלא דווקא כשמתפללים על דבר אחד וכל אחד מתפלל על כולם שעל כן יורדי הים באוניות, אע"פ שצועקים בזמן ומקום אחד, אין בכוחם לקרוע גזר דין, כי הם כמו יחידים, כיון שכל אחד מתפלל רק על עצמו.

ר"ה יז: – תא שמע יורדי הים באניות עושי מלאכה במים רבים המה ראו מעשי ה' וגו' ויאמר ויעמד רוח סערה ותרומם גליו יחוגו וינועו כשבור וגו' ויצעקו אל ה' בצר להם וגו' יודו לה' חסדו וגו' עשה להם סימניות כאבין ורקין שבתורה, לומר לך, צעקו קודם גזר דין נענין, צעקו לאחר גזר דין אינן נענין, הני נמי כיחידין דמו.

עיין ריטב"א שם דף יח. דכחידים דמי – לפי שהם רבים מהרבה משפחות ואין כאן גזירה על משפחה אחת, וזה ברור:

ועיין פרשת דרכים דרוש יג שמבאר עפ"י התוס' שם דף טז. (ד"ה כמאן) שם בסופו – מבאר שאדם יחיד שמתפלל על כמה חולים נחשב תפלת רבים, ולפ"ז הכי נמי יורדי הים אע"פ שכולם מתפללים ביחד באותו מקום ובאותו זמן נחשבים יחידים כיון שכל אחד מתפלל רק על עצמו. עוד עיין בזה שיחות מוסר לרבי חיים שמואלביץ תשלא סימן ז'.

ועיין שם משמואל פרשת במדבר (תרעו) ד"ה במכילתא (פ' ב') מה שכתב בשם אביו הבני יששכר – דציבור מקרי שכל אחד ממצר בצער הכלל כולו ולא מפני צער לבד, אבל יורדי הים שמתקבצין אנשים שונים שאין מכירין זה את זה וכל אחד ממצר בצרתו הפרטית ולא אכפת ל'י בזולתו ע"כ כיחידים דמו.

וכיון שהזוהר ורבנו לא הזכירו שאר מצוות אלא רק תפילה, לכאורה זה שייך רק בתפילה. אבל וראיתי לבעל הבני יששכר¹ שלמד מהזוהר הנ"ל², על כל מצווה שלא בכונה, שיש לה תקנה כעין זה, אלא שלא אמר שזה נעשה ע"י אותה מצווה שעושה כן בכונה, כמו בתפילה, אלא מבאר שזה נעשה ע"י מצווה מיוחדת שכל מהותה שנעשית שלא בכונה, והיא שכחת העומר³, שכשעושה אותה אזי כיון שכך מצוותה להעשות לא בכונה⁴ לכן היא עולה בלא מניעה, ומעלה עימה את כל המצוות שאדם עשה בלי כונה⁵.

קשיות

א. לשון התורה אם לפעמים יש עת שאינו יכול להתפלל בדביקות, אל יאמר איני מתפלל כלל, – צ"ע לכאורה משמע שדווקא מי שלפעמים לא מתפלל בדביקות, אל יאמר לא אתפלל כלל כי יש לו תקנה, אבל מי שבדרך כלל לא מצליח להתפלל בדביקות, האם הוא כן יכול לומר שאין טעם שיתפלל כלל. עיין ש"ע או"ח סימן צח סעיף ב' ועכשיו אין אנו נזהרים בכל זה (הכוונה למבואר בעירובין סה: כגון הבא מן הדרך אל התפלל ג' ימים) מפני שאין אנו מכוונים כל כך בתפילה. משמע שבאמת דברי רבינו הם למי שבדרך כלל מכוון בתפילה. נמצא שקלקלתו היא תקנתו.

¹ אגרא דפרקא (לרבי צבי אלימלך מדינוב) וזה לשונו שם אות רכד – ונראה כי ידוע שכל מעשה שאדם עושה בזה העולם אינו לבטלה ואפילו מחשבה שחשב תבטל (עיין זוהר קסח: וקעת. וספר חסידים תעט וספר עשרה מאמרות מאמר חיקור הדין ח"ב פ"ב). והנה כי כן אם מתפלל אדם שלא בכונה, ח"ו לומר שתהיינה מוצא שפתיו לריק, ומבואר בזהר ח"ב דף רמה: שאותן האותיות נתונים, המה תחת יד ממונה אחד, עד בא זמן אשר יתפלל האדם תפילה כזאת בכונה, ואז יעלה גם את תפילתו הקודמת, וממילא גם במצות מעשיות אם עשה אותן שלא בכונה חלילה לומר שתהיינה לבטלה לגמרי, רק עת זמן ולכל חפץ תחת השמים (עפ"י קהלת ג א), להעלות להשיי"ת את כל המעשה אשר נעשה תחת השמש גם מבלי כונה. וכסגולה לזה ציוונו יוצרנו ית"ש במצות שכחת העומר, שהיא מצוה הנעשית בלא כונה, ובקיום אדם מצוה זו, הרי תעלה המצוה למעלה גם בלי כונה, כי כן מצוותה, וממילא עי"ז יתעלו אתה עמה גם שאר המצוות שנעשו דוגמתה, דהיינו מבלי כונת מכיון. וזהו שאמר בטעם המצוה "למען יברכך ה' אלקיך בכל מעשה ידך". עכ"ל.

² ודבריו צ"ע שלגבי תפילה כתב – "עד בא זמן אשר יתפלל האדם תפילה כזאת בכונה". צ"ע מה הכונה "תפילה כזאת". עכ"פ מסתמא אין הכונה לעשיית מצווה בכונה, אלא דווקא תפילה מעלה תפילות. גם צ"ע מדוע תפילה מעלה תפילה, ואילו מצוה לא מעלה מצווה ממינה, אלא רק מצוות שכחה מעלה מצוות בלא כונה? ואולי אע"פ שלא ביאר זאת, אעפ"כ באמת כל מצווה בכונה מעלה מצווה שלא בכונה מאותה המין, ונראה מוכרח שכך הוא, דאל"ה כמעט אין תקנה למצווה בלא כונה, שהרי שכחת העומר לא שכחה כי מעטים המגדלי חטה ושעורה וכיו"ב שנקצר עמרים, ובפרט בדור שלנו כמעט אין מציאות כלל של עמרים אצל מגדלי החטה ושעורה כי הקומביין קוצר ומיד דש מה שקצר, ומיד בורר החטים ומאחסן במיכל גדול והכל תוך כדי שממשיך לקצור שאר השדה. אבל מצוות שכחה, לכך קבלנו אותה, כדי שהיא תעלה את כל המצוות גם שלא ממינה, שעשינו שלא בכונה, כי כל מהותה היא שנעשית בלי כונה. אבל צ"ע א"כ מדוע לא תעלה גם תפילות שלא בכונה, מה החילוק בין מצוות תפילה לשאר מצוות. ואולי אין הכי נמי גם תפילות היא מעלה.

³ דברים פרק כד (ט) כי תקצר קצירך בשדה ושכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולא למנהי יהיה למען יברכך יי' אלהיך בכל מעשה ידיך:

וצ"ע מדוע שכחת העומר נעשית שלא בכונה, הרי המצווה היא שלא לשוב לקחתו כמ"ש (דברים כד יט) ...לא תשוב לקחתו לגר וליתום יהיה וגו'. א"כ המצווה היא להתגבר על היצר ולא לקחת את העומר לעצמי, וזה אדרבה נעשה בכונה לשם שמים. אבל עיין חינוך מצווה תקצב תקצג שבמצווה זו יש עשה ולא תעשה, ולכאורה קצת קשה מה מצוות העשה? ועיין פרש"י בשם הספרי, שלמד ממצווה זו ק"ו למאבד פרוטה ומצאה עני שנחשב לו למצווה, וביאר המשכיל לדוד שגם בשכחת עומר משכחת לה, כגון שהעני לקח את העומר שנשכח לפני שהבעל בית שם לבו ששכח, ואף על פי כן קיים מצוות שכחת העומר, שהרי שקיים מצוות עשה זו בלא כונה כלל.

צ"ע לפי ביאורו של המשכיל לדוד לכאורה יש שתי מצוות שנעשות בלא כונה, כי לדבריו מה החילוק בין שכחת העומר לצדקה? שתייהן אם הגיע העומר או הפרוטה לעני לפני שהבעל בית שם לבו עלתה בידו מצווה בלא כונה. ואולי כי בשכחת העומר עיקר המצווה מתחיל ע"י שכחה

⁴ ראה פרש"י שם – למען יברכך – ואע"פ שבאת לידו שלא במתכוין ק"ו לעושה במתכוין אמור מעתה נפלה סלע מידו ומצאה עני ונתפרנס בה הרי הוא מתברך עליה (ספרי כי תצא רפג):

משכיל לדוד על רש"י – ומה שאמר אמור מעתה נפלה סלע וכו' אין להק' דשאני הכא דכשאח"כ נזכר ורואה ששכחה ואינו שב לקחתו נמצא שבוה מקיים מצות המקום אבל זה שאבד סלע לא היתה לו ידיעה אפי' בסוף אין זה כלום דהא בשכחה נמי זימנין דלא ידע לה כלל אפי' לבסוף ואפ"ה קבע לו הכתוב ברכה עכ"פ דלא תשוב לקחתו לא אתא אלא ללמד דלאחריו דוקא הוא שכחה והפ' סמן הברכה על לגר וכו' יהיה כלומר דמיד שהוא שכח לאחריו ובא העני ונטלו והוא לא ידע כלל אפ"ה יברכך אמור מעתה וכו'.

⁵ ובזה תרץ האגרא דפרקא מדרש תמוה. דאיתא בילקוט שמעוני ויקרא פ"ה רמז תעט – מעשה בחסיד אחד ששכח עומר אחד בתוך שדהו, ואמר לבנו צא והקרב עלי פר לעולה, ופר לזבחי שלמים, א"ל אבא מה ראית לשמוח במצוה זו יותר מכל מצות האמורות בתורה? א"ל כל מצות שבתורה נתן לנו לדעתנו, וזה שלא לדעתנו, אילו עשינוה ברצון לפני המקום לא באת מצוה זו לדינו. עכ"ל הילקוט. ומקשה האגרא דפרקא יש להתבונן מפני מה צוה להקריב עולה שמכפרת על חייבי עשה, ועל לאו שניתק לעשה (תו"כ פר' ויקרא פ"ג ד')? ולמה היה צריך כפרה? עוד יש להבין, למה אכן עשה ה' ככה שתיעשה מצוה זו בלא הודעה? והיה לו להשיי"ת לצוות שיניח הקוצר כך וכך עמרים לצורך עניים, כי אז היה עושה המצווה בכונה בדרך כל המצוות. ותירץ על פי הזוהר פקודי הנ"ל – הוא שאמר אותו חסיד כשראה שאינה ה' לידו מצות שכחה, והבין שיש תחת ידו מצוות שלא נעשו במחשבה ורצון, ואין לך ביטול עשה גדול מזה, על כן צויה להביא פר לעולה, שיכופר לו עון ביטול מצות עשה, וגם צוה להביא פר לשלמים לשבח והודאה להשיי"ת שהמציא לו רפואה ותעלה להשיב את נדחו, והשיב לבנו שענין שמחתו הוא שאילו עשינוה ברצון לפני המקום לא באת מצוה זו לדינו, רוצה לומר אילו עשינו כל מצוה ברצון ובכונה, לא היה ממציא לנו השיי"ת מצוה זאת לדינו, ועל כרחך מדהמציא השיי"ת זאת לדינו, היא בודאי לרפואת תעלה על המצוות אשר עשינו בלא כונה ורצון.

ב. מלשון התורה הזו משמע שאם לא היתה תקנה לתפילתו לעלות ע"י תפילה אחרת בכוונה, היה פטור מלהתפלל, וצ"ע מה הצד לוותר על תפילה בגלל שלא מכויין, הרי יש מצווה להתפלל, היעלה על הדעת שמי שלא מצליח לקיים מצוות ה' בשלימות, הוא פטור מלעשות מצוות אדונו למחצה שליש ורביע כפי יכולתו? אבל ראה עירובין סה. (ו') – אבוב דשמואל כשבא מן הדרך לא התפלל שלשה ימים, מחוסר ישוב הדעת. אמנם ראה בן יהוידע שם שהכוונה לתפילות נדבה, אבל תפילות חובה בודאי התפללו גם בלא כוונה. אבל בש"ע או"ח סימן צח סעיף ב' מדבר מתפילות חובה ומשמע שם שבאמת בדורות ראשונים לא התפללו ג' ימים בבואם מן הדרך.

ג. צ"ע כיון שיש תקנה לתפילה בלא כוונה, ע"י תפילה אחרת שהיא כן בכוונה, מדוע בזמן הגמרא לא התפללו כשלא היתה דעתן מיושבת? ונ"ל שלפי מדרגתם, היה חוצפה להתפלל בלא ישוב הדעת. וגם אולי לא ידעו את הסוד הזה, שמקורו בוחר שלא התגלה בזמנם.

ד. צ"ע כנ"ל מדוע יש צד לא להתפלל כלל בלא כוונה, הרי גם אם אין תקנה לתפילה כזו יש בה הרבה סודות נפלאים שהרי תיקונה אנשי כנסת הגדולה? וכמו שמספרים על רבי אורי מסטרעליסק^ו שחזיק אחד שהיה לו צער גדול שלא כוון בתפילתו כראוי, ואמר לו שכיון שמתפלל בלשונם של אנשי כנה"ג, גורם שפתותיהם דובבות בקבר (ומסתמא דובבות בדביקות הראויה), ובזכותו. ועוד מבואר בלק"ה^ז שכל תפילה היא כעין מחאה, נגד התפיסה של הסט"א בנו, ומחאה לא צריכה כוונה גדולה או דביקות.

^ו עירובין דף סה. רב חייא בר אשי אמר רב כל שאין דעתו מיושבת עליו אל יתפלל, משום שנאמר בצר אל יורה. רבי חנינא ביזמא דרתח לא מצלי, אמר בצר אל יורה כתיב... אמר רבי אלעזר הבא מן הדרך אל יתפלל שלשה ימים שנאמר (עזרא ד' טו) ואקבצם אל הנהר הבא אל (אחוא) ואהוא) ונחנה שם ימים שלשה ואבינה בעם וגו' אבוב דשמואל כי אתי באורחא לא מצלי תלתא יומי.
רש"י – אל יתפלל שלשה ימים – שאין דעתו מיושבת עליו מפני טורח הדרך: ונחנה שם ימים שלשה – והדר ואבינה מכלל דעד השתא לא הויא בינה:

ועי"ש תוספות (ד"ה בצר אל יורה) –ורבינו שמואל פירש שהשיב רבינו קלונימוס שכן דורש בירושלמי כל המיצר לישראל יורה דכתיב שמעי נא זאת ענייה ושכורת ולא מיין והכי איתא בירושל' בריש פרק אין עומדין הבא מן הדרך אסור להתפלל מזה הטעם דכתיב שמעי נא זאת וכו' וגם רבי זריקא ורבי יוחנן בשם ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר המיצר אסור להתפלל לא מסתברא אלא מן הדין קרא שמעי נא זאת ועתה מדמה צרה לשכרות ובשכרות כתיב להבדיל ולהורות כדדריש בכריתות (דף יג.) ומהאי טעמא אל יתפלל דהוי שכור מתוך שטרוד בצרתו ובכעסו ור"ת מפרש דמהאי קרא קדריש היערוך שועך לא בצר (איוב לו) כלומר בשעת צרה אל תערוך תפלתך כשיש טירוד ובכמה מקומות רגיל הש"ס לקצר המקרא כגון ונתן הכסף וקם לו ומיהו קצת קשה בצר אל יורה דהוה ליה למימר אל יתפלל:

חדושי הרשב"א – אמר ר' אלעזר הבא מן הדרך אל יתפלל שלשה ימים. יש מפרשים דלא נאמרו דברים אלא בדורות הראשונים שהיה לבם נכון ויודעים לכוין, אבל עכשיו בין כך ובין כך אין מתכוונים ומוטב שלא תתבטל התפלה:

וכן כתב הריטב"א שם – והא דאמרינן כי הבא מן הדרך שלא יתפלל שלשה ימים. אמרי רבוותא ז"ל שלא נאמרו דברים אלו אלא בדורות ההם שהיה לבם נכון, אבל עכשיו בין כך ובין כך אין מתכוונים ומוטב שלא תתבטל התפלה:

וכן כתב הר"ן – לא נאמרו דברים הללו אלא בדורות הראשונים שהיו מתכוונים תדיר, אבל עכשיו דאפי' בלאו הכי אין מתכוונים אין מבטלין התפלה בשביל דברים הללו:

והבן יהוידע כתב שהכוונה לתפילות נדבה שהיו נוהגים להתפלל, אבל תפילת חובה היו מתפללים בכל זמן.

^ז בגליון על"ת בעלו (גליון תקעו פרשת כי תבא תשעה) מדור יומא דנשמתא בשם רבי אורי מסטרעליסק ששמע מחסיד שלו שאמר על תפילת עצמו שאינה שווה כיון שהיתה בלא כוונה, והקפיד עליו ואמר אע"פ שלא התפללת בכוונות הנצרכות לאדם, אבל זוה שאמרת דבר שאמרו אנשי כנסת הגדולה, בזה דובב שפתי ישנים, ושפתותם דובבות בקבר, והם מתפללים שם, והתפללו בכוונות הראויות, ונמצא שאתה גרמת לזה. (אמרי יהודה בערוזאן פ' יתרו עמ' רסא)

' לקוטי הלכות חו"מ – הלכות חוקת קרקעות הלכה ה אות יב) ואף על פי שאנו צועקים ומתחננים כל כך שנים לשוב לארץ ישראל ועדין אנו רחוקים משם, אף על פי כן אין שום תפלה וצעקה נאבדת אפלו של הפחות שבפחותים, כי בכל צעקה ותפלה פובשין איזה חלק או נקדה מארץ ישראל עד שבעתה יחישנה, שיתקבצו כל הנקדות שבכשנו בתפלותינו ונשוב לארץ ישראל ובעין מה שכתב אדונו מורנו ורבינו זכרנו לברכה על מאמר רבא בר בר חנה: כד חס גבה אתהפיה וכו' (סימן ב' לקוטי א). ואפלו מי שהוא פגום מאד ואין לו כח בצעקתו ותפלתו לכבש איזה נקדה וחלק מארץ ישראל, אף על פי כן צעקתו פועל הרבה, כי צעקתו שצועק ומתפלל לשוב לארצנו היא בבחינת מחאה המבאיר בדין חוקת קרקעות שקל זמן שהוא מוחה אין חוקת המחזיק מועלת כלום. על כן אף על פי שהם גזלו מאתנו ארץ ישראל שהוא ארצנו ונחלנו, ואין לנו כח להוציאם מאתם מחמת פגם מעשינו הרעים, אף על פי כן מתפללים וצועקים בכל פעם וביותר בראש השנה שארץ ישראל הוא שלנו, כי היא נחלתנו ונזהר אנו עושים בחינת מחאה להסטרך אחרך שלא ישעו שארץ ישראל תשאר בבחינת פידים, חס ושלום, כי אין חוקתם חזקה כלל, כי אנו מוחים בהם על ידי שאנו צועקים ומפרסמין בכל פעם, ובפרט בראש השנה לכל דרי מעלה ומטה שארץ ישראל הוא שלנו מאבותינו וסוף כל סוף נוציא אותה מידם: שם (יג) ומזה יכול כל אדם להבין רמזים לעצמו להתחזק בכל פעם בתפלה ותחנונים וצעקה לה' ותפירה יהיה איה שיהיה אפלו אם יעבר עליו מה, כי אפלו אם ריזה שאינו פועל, חס ושלום, בתפלתו, אדרבא, הרע מתגבר עליו ביותר, אף על פי כן ידע ויאמין שפועל הרבה בתפלתו וצעקתו, כי על כל פנים תפלתו וצעקתו היא בחינת מחאה הנ"ל, כי כבר מבאר שקדשת של כל אחד מן ישראל היא בחינת ארץ ישראל וכשהרע מתגבר על האדם בתאוות רעות ומדות רעות זה בחינת שרופה לגרשו, חס ושלום, מהסתפח בנחלת ה' שהוא ארץ ישראל וכל מה שחותר לשוב לקדשתו אין מניחין אותו מעצם ההתנגדות שמתגרין בו והוא אינו מתגבר כראוי נגדם. על כן כשמגבר אף על פי כן בתפלה וצעקה לה' ותפירה אז לא יוכלו לגרשו ולכבש חלקו בארץ ישראל חס ושלום, בשום אופן, כי תפלתו וצעקתו היא בחינת מחאה שעל ידי זה אין יכולין להחזיק בנחלתו בשום אופן, כי אין חזקה מועלת כשיש מחאה נגדו וכנ"ל:

ה. בזוהר הנ"ל ובתורה שלנו מבואר שלתפילה יש תקנה ע"י תפילה אחרת בכוונה וצ"ע האם דווקא תפילה או גם כל דיבור אמת לפניו ית' ראה תורה קיב שם בתחילה ביאר שע"י תפלה בדחילו ורחימו כראוי מעלה את כל התפילות שלא התפלל בדחילו ורחימו ונשארו למטה. ושם בהמשך התורה אומר, וְהַמְשִׁכִּיל הַמְבִיֵן יֵשׁ לוֹ לְהַתְּפַלֵּל כָּל יָמָיו, שְׂזִיכָה פֶּעַם אֶחָד כָּל יְמֵי חַיָּיו, לְדַבֵּר דְּבוּר אֶחָד שֶׁל אֱמֶת לִפְנֵי ה' כְּרָאוּי. ומשמע שהכוונה שם שע"י יעלה את כל הדבורים והתפילות שלא אמר באמת בדחילו ורחימו. וא"כ משמע שלא דווקא תפלה בדביקות מעלה תפילות אלא גם כל דבור אמת לפניו ית'.

ו. בהזוהר פקודי רמה: הנ"ל מבואר שתפילה שאינה כראוי נדחית למטה ונגזזת משמע שלא פועלת כלום, עד שיתפלל תפילה זכה בדביקות. וצ"ע מבואר בספרים^(א) ששום תפילה ושום רצון טוב לא נאבד, ולא אמרו בתנאי שרק אם יזכה לתפילה בדביקות היא לא תאבד. גם מבואר בספרים^(ב) שתפילה למעלה תמיד פועלת, ורק למטה כיון שהוא תחת הזמן, א"א לראות את הפעולה עד שתצא לפועל לפי סדרי הזמן^(ג). גם צ"ע מהכתוב (דברים ד' ז')^(ד) "בכל קראינו אליו" משמע שתמיד שומע. אבל ראה ראש השנה יח. מבואר שפסוק זה נאמר על תפילת צבור.

ז. אמרו עליו על רבי חנינא בן דוסא וכו'. צ"ע הרי מבואר שם בגמרא שרבי יוחנן בן זכאי היה רבו של רחב"ד, ואעפ"כ רחב"ד בתפילה אחת פעל מה שרבי יוחנן בן זכאי לא היה מצליח לפעות בתפילות של יום שלם. וצ"ע כיון שהיה גדול ממנו מסתמא גם בכוונה ודביקות היה גדול ממנו, שהרי אין לומר שהיה למדן ולא צדיק. א"כ מדוע לא היתה תפילתו שגורה בפיו ומתקבלת? ואולי כיון שהיתה גזרה על בנו של ר"י ב"ז הי הצריך עוד סיבה שתקבל התפילה לבד ממה שהיא שגורה בפי המתפלל. וראה שם מה שפרשו ההבדל בין תפילת צדיק הנקרא עבד לתפילת צדיק שנקרא שר, י"א שהנקרא עבד יש בו יותר שפלות, והיא סיבה יותר להתקבל. וי"א שרבי יוחנן ב"ז היה נוגע בדבר.

ח. אם תפילתי שגורה בפי יודע אני שהיא מתקבלת – צ"ע היתכן שרק תפילה שהקב"ה שולח בפי היא מתקבלת ותפילה שאני מתפלל מעצמי לא מתקבלת? הכוונה שמי שמתפלל מעצמו בדביקות, דבריו הם דבר ה' / בבחי' שכינה מדברת מגרונו, כמבואר בתורה מח ובתורה קנו^(ט).

ט. אם תפילתי שגורה בפי יודע אני שהיא מתקבלת – צ"ע משה התפלל תקטו תפילות ולא התקבלו האם לא היו שגורות בפיו? וגם צ"ע ראה פרש"י עפ"י ספרי עה"פ "ואתחנן וכו' לאמור" שמשם ביקש שהקב"ה יודיע לו אם קיבל תפילתו, מדוע היה צריך לזה, הרי יודע אם תפלתו שגורה בפיו. וצ"ע אם תפילה שהיא

^א שיח שרפי קודש – חלקו שצג – לענין כל היסורים והצרות שעוברים על כל אחד ואחד, היה אומר, שצריך האדם לדעת שאף צרה כבדה וגדולה שעוברת עליו חס ושלום הרי למעשה סוף כל סוף הכל יעבר וגם כל יסוריו וצרותיו ועניויו הכל יעבר, ולא ישאר מהם פי אם אמנותו בהשגחה פרטית ובטחונו בה'. ותפלותיו ובקשותיו ותחנוניו שעסק בהם באותו עת של הצרה. וכמו שראינו בדרך המלך בספר התהלים שכתב, שעל כל צרותיו היה מרבה בתפלה ותחנונים, וזה מה שנשא ממנו לנצח. כי שום תפלה אינה נאכדת חס ושלום. וכמו כן כל אדם ואדם צריך להתחזק בתפלה באיזה עת צרה ויגון שארע לו חלילה, והקדוש ברוך הוא ששופר דמעותיו ותחנוניו יאספם וישמרם לנצח והם הם שיעמדו וישארו לו ולדורות הבאים אחריו. ויאכל מפרותיהם לנצח. כי שום תפלה אינה נאכדת חס ושלום. ולבסוף יתהפך הכל לטובה עוד גם כאן בעולם הזה.

אמרי אמת – פרשת ויגש – שום תפלה לא נאבדת ואפילו תפלה שרואים שאינה פועלת, וכענין זה היה ביהודה דכתיב מה נאמר לאדני מה נדבר וגו' ואיתא במדרש מה נאמר לאדני בכסף ראשון מה נדבר בכסף שני וכו', אע"פ שטפחו לו על פניו וזרקו לו בחזרה את הכסף כענין שאיתא שפך לו רבו קיתון על פניו ואמר לו אי אפשי בשמושך אע"פ כן ויגש אליו יהודה, לעובד ה' נדמה שזורקין לו מעשיו בחזרה וצריך הוא לחזק את עצמו, בכל איש ישראל יש נקודה פנימית בהסתר עמוק עמוק וכשמקבלים עול מלכות שמים מוציאים אותה הנקודה לחוץ וזהו שאיתא בשפת אמת ויגש אליו הכוונה אל עצמו לנקודה הפנימית, במדרש על ויגש אליו יהודה מביא הפסוק בני אם ערבת לרעך תקעת לור כפיך נוקשת באמרי פיך וגו' היינו שיש מחשבות זרות בתפלה ואע"פ כן אינה נאבדת וכדאיתא ולית רעותא טבא דיתאביד, כ"ש שנפש מישאל אינה נאבדת:

^ב ראה ישמח משה בהעלותך – ויצעק משה אל ה' לאמר אל נא רפא נא לה (במדבר יב יג). יש להבין אומר אל ה', ולכאורה הוא שפת יתר, כי הלא אמר אל נא. אמנם יובן על פי מ"ש במקום אחר בענין התפלה, שצריך להתפלל להשלים החסרון שבשרשה. וז"ש כאן ויצעק משה אל הנוגע לה' כביכול, והבן. וזה אמרם (ויק"ר פרשה י' סימן ד' ודברים רבה פרשה ח' סימן א' (ויק"ר פ"ד ד', דבר"ר פ"ח א')) תפלה עושה מחצה, כי אף אם אין פועל למטה, פועל למעלה, והבן. כי אם לא היה נענה, האריך ינוח השי"ת בהוכרת שמותיו לבטלה, והבן:

^ג וראיתי בגליון דברי תורה של החלבן זצ"ל על פסח שכתב לבאר טעם שאע"פ שיש בא' דפסח אורות עצומים מדוע לא מרגישים כלום, וביאר שהאור עצמו הוא בבחי' מעל הזמן, וההרגשה שלנו בו היא תחת הזמן, ובאמת מצד הנשמה שלנו שהיא מעל הזמן, אנו מקבלים את כל האורות הנפלאים בכל זמן, כגון שבת ויו"ט, ובנשמה זה נעשה קניין, אבל כדי שנגיש זאת, צריך שהאורות ירדו לבחי' תחת הזמן, ותחת הזמן, כל דבר נמשך זמן, לכן לוקח זמן שעד שמרגישים.

^ד דברים פרק ד' (ז) כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרבים אליו כידוד אלהינו ככל קראנו אליו:

רבנו בחיי (ז) כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו. רמז לנו משה בכתוב הזה על מעלתן של ישראל שהם מתפללים ונענים כי יכוונו אל הכח העליון להשפיע כוחו במדות בכל מדה ומדה הצריכה להם, ולכך הם נענים בכל פעם ופעם.

^ט ראה תורה קנו מה שמדברים בינו לבין קונו הוא בחי' רוח הקדש. ובתורה מח שהדבורים שאדם מדבר בכח הם עצמן הדבורים של הקב"ה הבחי' אשים דברי בפיו כי הם עצמם דבר ה'.

בתכלית הכוונה והדביקות, אלא שא"א שתתקבל מסיבה צדדית, כגון שמבקש דבר שיש עליו שבועה, האם גם בכד"ג התפילה שגורה בפיו, רק לא מתקבלת, או שכיון שא"א שתתקבל, היא גם לא שגורה בפיו?

עד כאן ההקדמה

*

תורה צט [טז]

רבנו מדבר כאן על תפילה בדביקות גדול לה' ית' שרק היא בכוחה לבקוע את כל המניעות ומחיצות ומסכים כדי להעלות למקומה בהיכל העליון לפעול הפעולות שצריכה לפעול, משמע שהיא מדרגה גבוהה. וצריך לזכור שמדבר אלינו, גם לדור החלש שלנו, וכפי שמאר שדבריו מכוון גם לדורו של משיח, ואע"פ שבש"ע מבואר שכבר בדור של צדיקים וקדושים דורו של הבי"ו והאריז"ל, כבר רובא דעלמא לא כווננו כל כך בתפילה, אע"כ רבנו מחייב אותנו להשתדל להתפלל בכח גדול ובכוונה כפי כוחנו ולא ניתנה תורה ותפילה למלאכי השרת אלא דייקא למגושמים כמונו, ומסתמא בכל דור התנאי להיכנס להיכל העליון הוא לפי הדור, דהיינו בכל דור מזה שאדם יכול להצליח לכוון אם ישתדל מאד, היא התפילה שתעלה את כל התפילות שלו האחרות.

ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר [יז].

בפסוק זה מצא רבנו רמז להשגתו המבוארת בתורה זו, כמבואר בסוף התורה. ופשוטו של מקרא הוא שמשא רבנו לפני הסתלקותו מספר לישראל מדוע אע"פ שהתפלל הרבה, לא התקבלה תפלתו להכנס עמהם לארץ. ורמז בדבריו גם התחזקות למי שלא מצליח להתפלל בכוונה, שלא יתייאש, כי יש תקנה לתפילותיו האלה, ע"י תפילה אחת שהיא כן בכוונה ודביקות כראוי. ואולי רמז להם שלא יחשדו בו שלא התפלל בדביקות כראוי, שהרי התפלל חמש מאות וחמש עשרה תפילות ובוודאי אחת מהן היתה בכוונה. ואולי גם שלא יהיה להם חלישות הדעת אם תפילותיו של משה רבנו לא התקבלו מה תועלת בתפילות שלנו, כי באמת אפילו תפילה אחת בדביקות מעלה את כל התפילות, ותפלת משה לא התקבלה כי לטובת ישראל נגזר עליו שלא יכנס לארץ כמ"ש ויתעבר ה' בי למענכם וכו'.

דהנה האדם צריך להתפלל בדחילו ורחימו מעמקא דלבא בהתעוררות גדול/יח בדביקות גדול **להש"י** דהיינו שכל כך מבטל עצמו/טו במסירות נפש/כו בבחי' כל עצמותי תאמרנה/כא עד שלא יודע מעצמו/כב ונכלל בו ית', ואזי תפילתו שגורה בפיו/כג דהיינו שהדבורים שמתפלל נשלחים מהקב"ה בפיו.

^ח לשון החברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה

^י * דברים ג' כג

^{יח} עיין תחילת תורה קיב - ומחמת שאי אפשר לו להוציא דבור לפני אלוקים בדחילו ורחימו וחיות כראוי, לכן כל הדבורים והתפילות שהוא מדבר לא יוכלו לבקע המחיצות והמסכים המבדילים לעלות למעלה, ונשארים למטה תחת המסכים. עד אשר יזכה וישוב באמת, וידבר דבורים הראויין להתקבל בדחילו ורחימו מעמקא דלבא בהתעוררות גדול, אזי מבקע הדבור המאיר את כל המחיצות והמסכים המבדילים, ויעלו עמו כל הדבורים שהיו מנחים למטה עד הנה:

^ט ראה ש"ע או"ח סימן צח סעיף א' - המתפלל צריך שיכון בלבו פרוש המלות שמוציא בשפתיו; ויחשב כאלו שכונה כנגדו; ויסיר כל המחשבות הטורדות אותו עד שתשאר מחשבתו וכוונתו וזכה בתפלתו; ויחשב כאלו היה מדבר לפני מלך בשר ודם היה מסדר דבריו ומכוון בהם יפה לבל יכשל, קל וחמר לפני מלך המלכים הקב"ה שהוא חוקר כל המחשבות. וכך היו עושים חסידים ואנשי מעשה, שהיו מתבודדים ומכוונים בתפלתם עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמות ולהתגברות כח השכלי, עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה. ואם תבא לו מחשבה אחרת בתוך התפילה, ישתק עד שתתבטל המחשבה. וצריך שיחשב בדברים המכניעים הלב ומכוונים אותו לאביו שבשמים, ולא יחשב בדברים שיש בהם קלות ראש. הגה: ויחשב קדם התפילה ברוממות האל יתעלה ובשפלות האדם, ויסיר כל תענוגי האדם מלבו (הר"י ריש פרק אין עומדין). ואסור לאדם לנשק בגני הקטנים בבית הכנסת, כדי לקבוע בלבו שאין אהבה פאהבת המקום ברוך הוא (בגמ' זאב סי' קס"ג ואגדה פ' פיצד מברכיין).

^כ ראה בעש"ט עה"ת פרשת נח עמוד התפילה אות מא - יחשוב קודם התפילה שהוא מוכן למות באותה התפילה, מחמת גודל הכוונה, ויש מכוונים כל כך עד שפעמים בטבע היה יכול למות, בשתים או בשלש תיבות שאומר לפניו יתברך שמו, וכשיחשוב כך, יאמר בלבו למה לי איזה פנייה וגאווה, באותה תפילה, כיון שבדעתו אפילו למות אחר שתים או שלש תיבות, ובאמת הוא חסד גדול מה' יתברך, שנותן לו כח ומשלים התפילה והוא חי: (צוואת הריב"ש דף ד' ע"ב ודף ז' ע"א)

שם אות מב. זה חסד גדול מה' יתברך שאדם חי אחר התפילה, שלפי דרך הטבע היה לו למות מחמת שמפסיד כוחו, כי נתן כוחו בהתפילה, כל כך, מכח הכוונה הגדולה שהוא מכוון: (ברייתא ליקוטים יקרים, צוואת הריב"ש דף ד' ע"ב)

שם אות מג. בשם הבעל שם טוב ז"ל, שאמר שנס גדול הוא כשאדם חי אחר התפילה, שלא יצאה נשמתו מגודל הדביקות: (שפתי צדיקים פרשת בשלח)

לקוטים יקרים למגיד ממעזעריטש סימן לא - יחשוב קודם התפלה שהוא מוכן למות באותה התפלה מחמת הכוונה, ויש מכוונים כל כך עד שעל פי דרך הטבע היו יכולין למות בב' או בג' תיבות שאומר לפניו יתברך. וכשיחשוב כך ודאי יאמר בלבו למה לי איזה פנייה וגאווה באותה תפלה, כיון שבדעתי אפילו למות אחר ב' וג' תיבות, ובאמת שהוא חסד גדול שהש"ת נותן לו כח ומשלים התפלה והוא חי.

אך אם לפעמים יש עת שאינו יכול להתפלל בדביקות הנ"ל, אל יאמר איני מתפלל כלל/כ"ד, מאחר שאינו יכול לכיון כראוי ולהתפלל בדביקות, כההתפילה כוונתה מקובלת, וכמו שארז"ל שתפילה שאינה בכוונה כל כך, עד שהיא שגורה בפיו, אינה מתקבלת כמבואר בגמרא (ברכות לד ע"ב/כ"ו) על ר"ח בן דוסא שהי' מתפלל כו' על חולים, היה אומר זה חי וזה מת, אמרו לו וכו' מנין אתה יודע? אמר להם אם שגורה שלוחה/כ"ו בתפילתי בפיו שאיני נכשל בלשוני, ולבי מביא לפי מילות התחנונים בשטף ובלא הפסקה/כ"ט, יודע אני שהוא מקובל ואם לאו יודע אני וכו'/ל

עוד שם סימן ב' – דע כי כל תיבה היא קומה שלימה, וצריך להיות כל כחו בה, כי אם לאו תהיה כמו מחוסר אבר. וזהו חסד גדול מהש"ת שהאדם חי אחר התפלה, שלפי דרך הטבע היה לו למות מחמת שמפסיד כחו, כי נותן בתפלה כל כחו מכל הכוונה הגדולה שהוא מכויץ בה.

כ"א ראה תורה מח – מה שמתפללין בכה, כל עצמותי תאמרנה וכו' (תהלים ל"ה). והוא בחינת סכה, כמו שכתוב (איוב י'): בגידים ועצמות תסוככני. כי כח שאדם מכניס בתבות, הם כ"ח אתון דעבדא דבראשית, שבהם נברא העולם. ועשרה מאמרות שבהם נברא העולם (אבות פרק ה'): מקבלין כח מכ"ח אתון אלו. והדבורים שאדם מדבר בכה, הם עצמן הדבורים של הקדוש ברוך הוא. וזה בחינת (ישעיה נ"א): ואשים דברי פיה, כי הם עצמם דבר ה'.

כ"ב ראה תורה ד' סוף אות ט' – וזה שאנו רואים, שלפעמים נתלהב אדם בתוך התפלה ואומר כמה תבות בהתלהבות גדול, זה בחינת ה' עליו, שנפתח לו אור אין סוף והאיר לו. וכשרואה אדם ההתנוצצות הזאת, אף על גב דאיהו לא חזי מזליה חזי (מגלה ג). תכף נתלהב נשמתו לדבקות גדול, לדבק את עצמו באור אין סוף, וכשעור התגלות אין סוף, לפי מנין התבות שנפתחו והתנוצצו, כל אלו התבות אומר בדבקות גדול ובמסירת נפשו ובכטול כחותיו. ובשעה שנתבטל לגבי אין סוף, אזי הוא בבחינת: "ולא ידע איש", שאפלו הוא בעצמו אינו יודע מעצמו: אבל זאת הבחינה צריך להיות רצוא ושוב, כדי שיתקיים ישותו. נמצא פשהוא בבחינת ושוב, אזי צריך להראות גם לדעתו. כי מתחלה, בשעת דבקות היה נתבטל הדעת, כמו שכתוב: "ולא ידע איש", וכשהוא בבחינת ושוב, ששב (לדעתו) לישותו, אז שב לדעתו, וכששב לדעתו, אז הוא יודע אחרות האין סוף וטובו, ואזי אין חלוק בין ה' לאלהים, בין מדת הדין למדת הרחמים. כי באין סוף אין שיה, חס ושלום, שנוי רצון, כי השנויים אינו אלא בשנוי התמונות. אבל על ידי הדבקות של אדם באין סוף, ששם אין שנוי רצון, כי שם רצון פשוט, ואחר כך נשאר בו רשימו מאחרות הזאת, ואחר כך נעשה בבחינת ושוב, אזי הרשימו מראה לדעת, שידע שכלו טוב וכלו אחר:

כ"ג כמבואר לקמן וראה גם תורה י' אות ד' – וזה פרוש: (בראשית כ') "השב אשת האיש". אשת ראשי תבות "אדני שפתי תפתח" (תהלים נא) זה בחינת תפלה; דהיינו השב אשת בחינת התפלה, להצדיק, פי נביא הוא; פי "הקדוש ברוך הוא מתאנה לתפלתן של צדיקים" (חזקוני ס:). ומשגר תפלה סודרה בפיו, כדי שיהנה מתפלתו. וזה: פי נביא הוא, לשון גיב שפתיים, כמו שאמרו חכמינו, וזכרונם לברכה (ברכות לד:): "בורא גיב שפתיים" אם שגורה תפלתו בפיו וכו'. וזה: השב ראשי תבות: הר שדה, בית; זה רמו שתפלת הצדיק היא בשלמות, שמעלה אותה מבחינת הר ושרה לבחינת בית כנ"ל:

כ"ד משמע שאם לא היה תקנה לתפלה בלא דביקות, היה פטור מתפילה כזו. צ"ע מה הצד לוותר על תפילה בגלל שלא מכויץ, הרי יש מצווה להתפלל, היעלה על הדעת שמי שלא מצליח לקיים מצוות ה' בשלימות הוא פטור מלעשות מצוות אדונו למחצה שליש ורביע כפי יכולתו? עיין לעיל בקושיות שבהקדמה, שאמנם בדורות ראשונים הבא מן הדרך ואין דעתו מיושבת פטור מתפילה ג' ימים, כמבואר בערוכין סה; וכן מבואר בש"ע או"ח סימן צח סעיף ב' אלא שהיו כיון שאין אנו מכוונים חייבים להתפלל גם בלא ישוב הדעת. וכנראה שמי שבכוחו לכויץ ומתפלל בלא כוונה נחשבו לו חוצפה כלפי שמיא, על כן הוא פטור, אבל מי שאין בכוחו בדרך כלל אזי הוא חייב שנחשב לו אונס.

ס"ח מתורצו - והתפלה

כ"ה ברכות דף לד: משנה/ המתפלל וטעה סימן רע לו ואם שליח צבור הוא סימן רע לשולחיו מפני ששולחו של אדם כמותו אמרו עליו על רבי חנינא בן דוסא שהיה מתפלל על החולים ואומר זה חי וזה מת אמרו לו מנין אתה יודע אמר להם אם שגורה תפילתי בפיו יודע אני שהוא מקובל ואם לאו יודע אני שהוא מטורף: גמרא/ ... אמרו עליו על רבי חנינא וכו': מנא הני מילי אמר רבי יהושע בן לוי דאמר קרא "בורא גיב שפתיים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו".

רש"י – אם שגורה – אם סודרה תפילתי בפיו במרוצה ואיני נכשל, ותחתי נובעת מלבי אל פי, כל מה שאני חפץ להאריך בתחנונים: שהוא מטורף – החולה, לשון אחר ולשון טורפין לו תפלתו בפניו, כלומר התפלה שהתפללו עליו מטורפת וטרודה ממנו ואינה מקובלת: בורא גיב שפתיים – כשהגיב בריא באדם אז מובטח על השלום:

המאירי – שגורה תפילתי שלא אטעה ושלא אגמגם בה יודע אני שמקובל ואם לאו יודע אני שענין תפילתי מטורף כלומר שאינו מקובל מלשון טורפין תפלתו בפניו ובגמ' אמרו שהמתפלל צריך לכויץ את לבו בכל התפלה ואם לא כיון אלא בברכה ראשונה יצא ומקצת גאוניס פוסקים כן יש מי שאומר שבתפלה לא יצא עד שיכויץ בכולה:

כ"ו שגורה שלוחה – כך משמע בגמ' שם מדברי רבי יהושע בן לוי, שביאר שתפילתי שגורה בפיו, רמוזו בפסוק בורא גיב שפתיים. דהיינו שהקב"ה בורא תפילה בלשון המתקבל ושולח אותה בפיו. וראה תורה י' אות ד' שרבנו מבאר כך את דברי רבי יהושע בן לוי, שהקב"ה משגר תפילה סודרה בפיו של הצדיק כדי שיהנה מתפילתו.

שגורה שלוחה – ראה משנה ברכות ד' ג' ר"ע אם שגורה תפלתו בפיו יתפלל שמונה עשרה וכו'. פירש הרמ"ז שם – ומזלין שהוא מלשון (דברים ז, יג) שגר אלפיק, שר"ל ענין שלוח. בפ"ב מ"ה דבבא בתרא מלא שגר היונה, ופי' הר"ב מרוצת היונה. ועיין בספר שרשים שרש שגר: עכ"ל רמ"ז. ועיין רש"י על דברים ז' יג – שגר אלפיק – ולדי בקרך שהנקבה משגרת ממעיה:

ס"ח מתורצו - תפילתי

כ"ז כמבואר בפרש"י שם. (עפי' מתיבתא)

ל' וכו' – מה שרבנו לא סיים אלא כתב וכו', בדרך כלל הפירוש שמתכוין שגם ההמשך קשור לעניין, אבל כאן צ"ע כי ההמשך יודע אני שהוא מטורף בפשטות הכוונה לחולה, כמבואר שם בפרש"י, וצ"ל שכוונתו לפירוש השני ברש"י שהכוונה לתפילה שהיא מטורפת ונקט

שהוא מטורף. לשון טורפים לו תפלתו בפניו (בגמרא ה:), כלומר, התפלה שהתפללו עליו מטורפת וטרודה ממנו ואינה מקובלת (רש"י):

וזהו ע"ד-על דרך שאמרנו, אם התפלה בדביקות כעבד לפני אדונו/כ"א שאזי התפילה לב שגורה ומרוצה בפיו אזי היא מקובלת/כ"ב. ואם לאו דהיינו שאינה בדביקות ואינה שגורה, אזי ח"ו להיפך. אף על פי כן אל יאמר האדם כן, שאין תקנה לתפלה בלא דביקות כראוי, ועל כן אין טעם להתפלל כשדעתו אינה מיושבת, אלא יתפלל תמיד, ואם לא יוכל להתפלל בדביקות כראוי, יתפלל בכל כחו, ו/כ"ד ומתוך שמתפלל בכל כוחו, אפשר שיבוא לתפילה בדביקות, כי בעת שיתפלל תפילה

לשון זכר על כללות העניין שדבר התפילה מטורף. כמבואר שם ברמ"ז. וראה תוס' יו"ט וברטנורא ומלאכת שלמה, שמטורף קאי גם התפילה.

כ"א כמבואר בגמרא שם – מעשה ברבי חנינא בן דוסא שהלך ללמוד תורה אצל רבי יוחנן בן זכאי, וחלה בנו של רבי יוחנן בן זכאי, אמר לו חנינא בני בקש עליו רחמים ויחיה, הניח ראשו בין ברכיו ובקש עליו רחמים ויחיה, אמר רבי יוחנן בן זכאי אלמלי הטיח בן זכאי את ראשו בין ברכיו כל היום כולו, לא היו משגיחים עליו. אמרה לו אשתו וכי חנינא גדול ממך? אמר לה לאו אלא הוא דומה כעבד לפני המלך, ואני דומה כשר לפני המלך:

שיטה מקובצת – אמר לה הוא דומה כעבד לפני המלך. פירוש שכל היום עובד עבודת אלהיו תדיר ואינו מסיח דעתו ממנו והוא קרוב לו ומקבל תחנוניו מהר והשגחת הבורא עליו תמיד כעבד המזומן אצל רבו. ואני דומה כשר לפני המלך שהוא נכבד אך אינו מתמיד כל כך בעבודת המלך. אבל מכל מקום השר הרחוק נכבד מן העבד הקרוב בשאר דברים: עכ"ל.

צ"ע מה החילוק בין עבד לשר – ראה בן יהוידע שם שעבד יש לו שפלות יותר והיא יותר סיבה לקבלת התפילה, וראה שם עוד כמה ביאורים בזה. אבל לפי רבנו בתורה כאן צ"ע מדוע שר אין בכוחו להתפלל בדבקות כמו עבד. וכיון שהיה גדול יותר מדוע לא זכה שתהא תפילתו שגורה ומתקבלת.

^{כ"ב} מתוצו - התפלה

כ"ג צ"ע היתכן שרק תפילה שהקב"ה שולח בפי היא מתקבלת ותפילה שאני מתפלל מעצמי לא מתקבלת?

כ"ד כמבואר בשיחות הר"ן סימן עה – בענין התפלה ספר רבנו זכרוננו לברכה עמנו הרבה. והזהיר מאד להכריח את עצמו להתפלל בכונה גדולה, דהינו לקשר המחשבה אל הדבור בקשר אמין וחזק שיטה אזנו היטב היטב וישמע מה שהוא מדבר בתפלה וזה עקר תפלה בכונה ולא היה מצוה להתפלל עם כונות ממש על פי כתבי האר"י זכרוננו לברכה, אפילו לאותן האנשים שהיו לומדים כתבי האר"י על פי פקודתו. ואמר שעקר שלמות התפלה הוא ברוך אתה ה' וכו' וכו' כפשוטו. וזה עקר כונת התפלה, שיכון פרוש המלות וישמע היטב מה שהוא אומר: **והיה מתלוצץ** מאד מאד מאותן האומרים שאין צריכין להכריח עצמו לתפלה, והיה מזהיר מאד להתפלל בכחות להכניס כל כחו באותיות התפלה (קמא): **ועל המחשבות זרות** הבאים בתוך התפלה היה מצוה לבלי להשגיח עליהם כלל רק יעשה את שלו ויתפלל כדרכו ואל ישיגח כלל על שום בלבול. ואל יחזור פניו ומחשבתו אליהם כלל וכאשר מבאר מזה בספרים הנדפסים כבר (קמב): **גם אמר רבנו**, זכרוננו לברכה: שאי אפשר להתפלל כל התפלה בכונה כראוי רק כל אחד ואחד אינו מתפלל כי אם קצת מהתפלה בכונה, כנראה בחוש שאחד אומר קטרת בכונה ואחד אומר פסוקי דמזמרה בכונה וכו' וכיוצא בזה. וראיתי בכתביו תורה על זה, אך לא זכיתי להעתיקה (קמג): **וקצת מה שאני זוכר משם** הוא שזה בחינת מה דאיתא בתקונים (תקן י"ח): דאית מארי דידין ואית מארי דרגלין וכו'. זה בחינת הנ"ל, שכל אחד מתעורר וזוכה להתפלל בכונה חלק מהתפלה כפי בחינתו. על כן אל יפל לב אדם בראותו שזכה להתפלל קצת בכונה איזה חלק מהתפלה ופתאום נפסק ואינו יכול עוד להתפלל כראוי בשום אופן, כי זה מוכרח כנ"ל. וישתדל להתפלל שאר התפלה בפשיטות גמור: **ואפילו אם לפעמים** הוא מיגע עצמו ואינו יכול להתפלל כלל, אף על פי כן אל יפל בדעתו מזה כלל כי זה כלל גדול שאסור לפל בדעתו בשום אופן אפילו אם יעבר עליו מה, ואפילו אם אינו יכול להתפלל כלל. רק יכריח את עצמו על כל פנים לדבר דבורי התפלה בפשיטות גמור כמו תינוק בבית הספר ממש. ויאמר כך כמה וכמה דבורים בפשיטות גמור. ועל פי הרב יזכה ברחמי יתברך להתעורר מזה עד שיחזור ויתלהב לבו מאד ויתחיל פתאום להתפלל בהתעוררות. רק שלא יעמיד זאת לנסיון: **כי בודאי כל אחד ואחד כפי מה שיועד בנפשו פחיתותו ראוי לו לדעת שהוא רחוק מאד מאד, מתפלה.** כי תפלה גבוה מאד מאד. וגבוה יותר מלמוד התורה. ומהיכן יזכה לעבודה גבוה כוונתו? על כן עליו לעשות את שלו, להתחיל דבורי התפלה בפשיטות גמור: אדון עולם אשר מלך וכו'. ויטה אזנו מה שהוא אומר ויצמצם את מחשבתו מאד שלא תתפור מחשבתו לחוץ רק שתהיה כל מחשבתו בתוך דבורי התפלה. ויתפלל כך כסדר בפשיטות גמור אפילו בלי התעוררות וחיות והתלהבות וילך כך בתפלתו כמה וכמה מלות או כמה דפין עד שבתוך כך יעזרו ה' ברחמי להתעוררות וכו' כנ"ל. ואם לפעמים אינו זוכה בכל התפלה להתעוררות מה לעשות, אם יזכה יוכל לדבר אחר כך איזה קפיטל תהלים או בקשה ותחנה אחרת בכונה (קמד): **הכלל**, שהאדם צריך להכריח עצמו בכל הכחות לכל הדברים שבקדושה מאד, בפרט לתפלה. ואם אף על פי כן אינו זוכה, אסור לו לפל בדעתו כלל. ויחזק את עצמו ויחיה את עצמו בכל מה דאפשר. וכבר מבאר מזה הרבה בספרים הנדפסים (קמה). ויזהר מאד להתפלל בשמחה ולהרגיל עצמו שתהיה התפלה בנגון של שמחה. ויראה לשמח את עצמו קדם התפלה ולהחיות את עצמו בכל מה דאפשר. ולחפש למצא בעצמו איזה נקודה טובה כדי לזכות לשמחה שיוכל להתפלל בשמחה. וכבר מבאר מזה במאמר: **אזמרה לאלהי בעודי וכו'** עין שם היטב ("לקוטי מוהר"ן" רפ"ב). ויש בענין זה של תפלה הרבה הרבה לספר אך אי אפשר לבאר בכתב כי אם קצת ראשי פרקים. והמשכיל החפץ באמת יבין היטב את כל דברינו כי הם עצות נפלאות ונוראות אמיתיות ותמימות: **גם יעין היטב** במאמר "תהומות יבסיומו" מה שכתב שם על פסוק צהר תעשה לתבה וכו' בסיומן ט' ובסיומן קי"ב. והטעם אונן ושמע ופקח עיניך וראה שם היטב באמת (לה) מה דאיתא שם מענין האמת, שעקר הוא האמת. שכשמבלבלין את האדם בתפלתו ובעבודתו מאד מאד בכמה מיני בלבולים, העקר הוא האמת שיראה בתפלתו לדבר על כל פנים הדבור באמת בפשיטות באיזה מדרגה שהוא וכו' עין שם היטב. ועל ידי זה תזכה בודאי לתפלה, אם תרגיל עצמך לקים מה שנאמר שם באמת. גם הוא כלל גדול בכל עבודת ה' כמבאר שם עין שם: **גם שמעתי** שאמר שכל התנועות שעושים בשעת התפלה בידיים וכיוצא, זה בחינת: וידוהי כתבין רוין וכו' הנאמר בתקונים (קמו):

אחת/ל"ח) בדביקות כראוי, אזי יעלה כל התפילות שלא התפלל בדביקות כראוי, עם התפילה ההיא שהתפלל כראוי [ל"ח] כמבואר בזוהר פקודי דף רמז/ל"א.

עתה חוזר לבאר את הפסוק (דברים ג' כג) /ל"ח) "ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמור", שבו פתח רבנו את התורה,
כיצד רמזו בו השגה הנ"ל.

ל"ח כך לכאורה משמע כאן, אבל עיין תורה קיב, משמע שלא דווקא תפילה שלימה אלא אפילו דיבור אחד באמת של אמת לפני ה'
כראוי בכוונה שלימה ודחילו ורחימו. ראה שם שכתב שם – והמשפיל המבין יש לו להתפלל כל ימיו, שיזכה פעם אחד כל ימי חייו, לדבר
דיבור אחד של אמת לפני ה' כראוי. משמע שם שזה חוזר על מה שאמר לפני כן שרק תפילה בדחילו ורחימו יש בכוחה לעבור את
המחיצות ולעלות למעלה, ותפילה אחת כראוי מעלה את כל האחרות שאינן כראוי. ועל זה חוזר ואומר שהמשכיל המבין יתפלל כל
חייו לדיבור אחד של אמת שיעלה את כל הדבורים והתפילות שלא אמר באמת בדחילו ורחימו.

¹⁷ עיין לקמן תורה קיב (נף צט. טף טור ב') ועיין שערי אורה – השער השני – הספירה התשיעית ד"ה וא"ת, נמצאו רוב התפילות שמתפלל היחיד נפסדות ונאבדות. זוהר ח"ב רמז: ועיין בעש"ט עה"ת פרק
התעוררות לתשובה את לה לבאר מים חיים שם יט כ'. ובספר אור המאיר סוף פרשת וישב.

ל"ח זוהר פקודי דף רמז: - פגוונא דא כעין זה יש למלאך טהריא"ל גם מגוי אחר, והיינו שהוא ממנא קדישא דקיימא על ההוא פתחא זה הממונה
הקדוש העומד על הפתח של היכל הראשון, כל אינון צלותין דבקעי אורין ורקיעין למיעל קמי מלקא כל אותם התפלות הבוקעות את האוירים ואת
השבעה רקיעים של עולם הזה ליכנס לפני המלך ב"ה, אי צלותא דסגיאין אינון, פתח פתחא ואעיל ההוא צלותא אם הם תפלת רבים, הוא פותח את
הפתח, והתפלות נכנסות שם על ידי מלאך סנד"ל, כי בתפלת רבים אין מדקדקים כל כך, וגם עוברת את כל הרקיעים בחווק יד, עד דאתעבידו כל צלותין
דעלמא עטרא ברישא דצדיק חי עלמין עד שנעשים שם כל תפלות בני העולם עטרה בראש צדיק חי העולמים, (כלומר התפלות עולות ליסוד דמלכות כבוד מ"ן גלוס
יחוד עליון דמ"ן). כמה דאוקמוהו כמו שביארו החברים.

ואי צלותא דיחיד ואם היא תפלת יחיד, סלקא עד דמטי לפתחא דהיכלא דא דהאי ממנא קיימא ביה היא עולה עד שמגיעת לפתח היכל הזה,
שהממונה הזה עומד בו, אי יאה ההיא צלותא לאעלא קמי מלקא קדישא אם יפה תפלה היא וראויה ליכנס לפני המלך הקדוש, מיד פתח פתחא
ואעיל לה מיד הוא פותח לה את הפתח ומכניס אותה, ואי לא יאה ואם אינה תפלה יפה, דחי לה לבר ונחתא ושטייא בעלמא דוחה אותה לחוץ ויורדת
ומשוטטת בעולם, כי ההבל היוצא מפה האדם בתפלתו נעשה להכות אש, בסוד אותיות הקדושות העולות למעלה אל פתח היכל לבנת הספיר להתקבל שם, ואם
תפלה היא נדחית, אז היא יורדת מרקיע לרקיע וקיימא גו רקייעא תתאה מאינון רקייעין דלתתא דמדברי גו עלמא עד שעומרת ברקיע התחתון מאותם
הרקיעים שלמטה המנהיגים את העולם הזה.

ובההוא רקייעא קיימא חד ממנא די שמייה סהדיא"ל ובאותו הרקיע עומד ממונה אחד ששמו סהדיא"ל, וממנא על האי רקייעא שהוא ממונה על זה
הרקיע, ונקרא סהדיא"ל שפירושו עדות, לפי שהוא מעיד על מעשי בני אדם, והוא יודע אם בעל התפלה היא עשה תשובה כראוי, לכן תפלות הפסולות מסורות
בידו עד שישוב האדם בתשובה, ונטיל כל הני צלותין דאתדחין דאקרון צלותי פסילן והוא לוקח את כל אלו התפלות שנדחו הנקראות תפלות פסולות,
ונגזין לון עד דההוא בר נש תב לגבי מאריה פדקא יאות (ס"ז הנמ"ח) וגונו אותם עד שאדם הוא ישוב בתשובה שלימה אל הקב"ה כראוי, וצלי צלותא
אחרא ופאה"כ יפלת תפלה אחרת טהורה כראוי, או תהיא צלותא פד סלקא כשעולה תפלה הטהורה היא, ונטיל ההוא ממנא סהדיא"ל האי
צלותא לוקח הממונה סהדיא"ל את תפלה הפסולה, וסליק לה לעילא עד דאערע בההיא צלותא ופאה ומעלה אותה למעלה למקום מעבר התפלות, עד
שנפגשת בתפלה הטהורה והוכה ההיא, וסלקין ואתערבון פחדא ועולות ומתערבות ב' התפלות יחד, ונכללת תפלה הפסולה בתפלה הכשרה והשלימה, וצאלין
קמי מלקא קדישא ונכנסות יחד לפני המלך הקדוש להתקבל, ונעשה יחוד למעלה בתשובתו ותפלתו הכשרה.

ולומנין אתדחיא ההיא צלותא ולפעמים אם הוסיף על חטאתו פשע נדחית התפלה היא ונמסרת ביד החיצונים, בגין דההוא בר נש אתמשך בטר סטרא
אחרא לפי שאדם הוא נמשך אחר הסטרא אחרא, ואיהו אסתאב בההוא סטרא והוא נטמא בצד ההוא, ונטיל לה ההוא ממנא די בההוא סטרא אחרא
מסאבא ולוקח הממונה שהוא בסטרא אחרא הטמא את התפלה היא, כי היא חלקו ונחתו, לפי שבעל התפלה נמשך אחריו, וכדין קיימא ההוא סטרא
אחרא מסאבא ואז עומד זה הסטרא אחרא הטמא, וסליק ואדכר חובי דההוא בר נש קמי קדשא בריה הוא ואסטי עליה לעילא ועולה ומוכר
עונותיו של אותו האדם לפני הקב"ה ומקטרטג עליו למעלה, ואומר הלא איש פלוני שהתפלל תפלה זו הוא משלנו מפני מעשיו הרעים, אם כן תנו לנו חלק השפע
המגיע לנו.

ומסיק דבריו ואומר ועל דא כל צלותין וכל נשמתין פד סלקין ועל כן כל התפלות וכל הנשמות כשעולות, פלהון סלקין וקיימין קמי היכלא דא כולם
עולות ועומדות לפני היכל הראשון הזה, והאי ממנא קיימא על פתחא דהיכלא דא לאעלא נשמתין וצלותין או לדחייא לון לבר והממונה הזה שהוא
המלאך טהריא"ל עומד על הפתח של זה היכל הראשון, להכניס את הנשמות והתפלות, או לדחות אותם לחוץ.

שערי אורה – שער שני: ...ואחר שעוררנוך על אלו העיקרים הגדולים, יש לנו להודיעך כי המידה הנקראת א"ל ח"י היא כדמיון מצרף
ומבחן לקבל התפילות מיד אדני, ובהיכל זה עומדים כמה שומרים וכמה חיילות לבחון ולצרף כל התפילות הנכנסות בהיכל אדני,
ובהיכל זה בודקים התפילות וצעקה ותחנונים, וכשהיחיד מתפלל, נכנסה תפילתו דרך היכל אדני ובודקים אותה במקום הזה, ואם היא
ראויה להיכנס דרך מידת א"ל ח"י, אז שומרי הפתחים מקבלים אותה תפילה, ומכניסין אותה עד הגיעה לפני יהו"ה יתברך. ואם ח"ו
התפילה שאדם מתפלל אינה הגונה, קורין לאותה תפילה מלמעלה תפילה פסולה, וקורין כל דברי אותה תפילה "פסילים", והכרוז
קורא, אל תיכנס אותה תפילה לפני יהו"ה יתברך, והקול מכריז, אני י"י הוא שמי וכבודי לאחור לא אתן ותהלתי לפסילים" (ישעיה מ"ב
ח). ומיד מוציאין אותה תפילה בנויפה, ודוחין אותה לחוץ, ואינה נכנסת, ונעלים השערים בפניה, והוא שאמר, פנה אל תפלת הערער
(תהלים ק"ב י"ח), כי במקום זה פונים ובודקים כל תפילה שאדם יחיד מתפלל ומערערים עליה:

והתפילות שמתפלל היחיד נפסדות ונאבדות, כי אחת מני אלף לא יוכל להתכוין בתפילת יחיד בענין שתהא ראויה להתקבל. דע שאין
הדבר כן, אלא כל אותן התפילות הפסולות הנקראות פסילים, כשדוחין אותן לחוץ ואינן נכנסות, י"י יתברך נתן להם מקום להיכנס בו,
שהשם יתברך ברא רקיע ומסר עליו ממונים ושומרים, וכל אותן התפילות הפסולות הנדחות, מכניסין אותן באותו רקיע, ועומדות שם,
ואם חזר זה היחיד שהתפלל תפילות פסולות שעומדות בזה הרקיע החיצון, ועמד והתפלל תפילה אחת בכוונה גדולה, ותפילתו זו הגונה
ושלימה, אז אותה התפילה הכשרה מסתלקת והולכת ונכנסת באותו היכל החיצון שהתפילות הפסולות שהתפלל מקודם עומדות שם,
ומוציאה משם כל אותן התפילות הפסולות שהתפלל, ועולות כולן עם אותה התפילה הכשרה שהתפלל, וכולן נכנסות עמה באגודה
אחת לפני ה' יתברך, ונמצא שלא יפול דבר אחד מכל התפילות שהיחיד מתפלל: ואם לא חזר האדם בתשובה ולא התפלל תפילה
בכוונה כהוגן, כל אותן התפילות הפסולות מוציאין אותן אל מחוץ למחנה למקום טמא, בהיות אותו האדם נמשך אחר הטומאה, ואז
נועלים לפניו שערי תשובה:

ל"ח דברים פרק ג (כג) ואתחנן אל ידוד בעת ההוא לאמור: (כד) אדני ידוד אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה אשר
מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך ובגבורתך: (כה) אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן הקר הטוב הזה

פסוק זה אמר משה רבנו בסוף ימיו בעבר הירדן המזרחי, ומבאר לעם ישראל מדוע לא נכנס עמם לארץ. ומספר להם "בעת ההיא" שכבש את ממלכת עוג וסיחון והנחיל אותן לשבט גד וראובן, נמצא שצריך אותן לארץ, וסבר שאולי על כן נתבטלה השבועה/ט"ו שלא יכנס לארץ, אזי "ואתחנן אל ה'" תקט"ו תפילות "לאמור" שה' יאמר לו/מ"ו אם נתבטלה הגזרה, ויחון אותו לעבור את הירדן לראות את ארץ ישראל, והקב"ה אמר לו רב לך, אל תוסף וכו'.

ורבנו מבאר שבדבריו אלו, רמז משה רבנו לעם ישראל סוד הנ"ל, שע"י תפילה שהיא בבחי' "לאמור" דהיינו שגורה בפיו, הוא מעלה את כל התפילות שהתפלל שלא בכוונה כראוי.

ואולי רמז להם שלא יחשדו בו שלא התפלל בכוונה כראוי, כי אפילו אם היה מתפלל רק תפלה אחת בכוונה היו עולות כולן ומתקבלות, וגם אין להם להחלש ממה שתפלותיו לא התקבלו א"כ כ"ש תפלותיהם, שהרי כנ"ל בתפילה אחת בכוונה כראוי, מעלים את כל התפילות, אלא "ויתעבר ה' בי למענכם", לטובתכם הוא/מ"א שאני לא אכנס לארץ.

וזה ואתחנן אדם צריך להתפלל אל ה' תמיד, בין בדביקות בין שלא בדביקות, כי בעת ההיא לאמור/מב"ו. היינו בעת שאזכה להתפלל בדביקות, שהוא בחי' שגורה תפילתימ"ג בפיו. והיינו בעת ההיא לאמור, שהדברים נאמרים ומרוצים בפיו מחמת שמתפלל בדביקות, אז יעלה כל התפלות שהתפלל עד עתה כנ"ל :

עד כאן ביאור חברותא לתורה צט

והקב"ה: (כו) ויתעבר ידוד בי למענכם ולא שמע אלי ויאמר ידוד אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה: (כו) עלה ראש הפסגה וישא עיניך ימה וצפנה ותמנה ומזרחה וראה בעיניך פי לא תעבר את הירדן הזה:

רש"י (כג) ואתחנן – אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם אע"פ שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם לפי שאמר לו וחנותי את אשר אחון אמר לו בלשון ואתחנן. ד"א זה אחד מעשרה לשונות שנקראת תפלה כדאיתא בספרי: בעת ההוא – לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דמייתי שמא הותר הנדר: לאמור – זה אחד משלשה מקומות שאמר משה לפני המקום איני מניחך עד שתודיעני אם תעשה שאלתי אם לא:

שפתי כהן – ויתעבר ה' בי למענכם – ... עוד אמר במדרש (ספרי פרשה זו ד') אותה שעה נתמלא עליו עברה עד שפתח משה ואמר ויעבור ה' על פניו, מיד נתקררה דעתו של הקב"ה אמר לו שתי שבועות נשבעתי, אחת שתמות ואחת לאבד את ישראל, לבטל שתיחן אי אפשר, אם תרצה לחיות יאבדו ישראל, אמר משה אלף ממש יאבדו ואל יאבד אחד מישראל. זהו למענכם כדי שתהיו קיימים:

ט"ו ראה פרש"י (ד"ה בעת ההיא) דהיינו לאחר שכבשתי את ארץ סיחון ועוג דמייתי שמא הותר הנדר. וביאר השפתי חכמים שם דקשה לרש"י דהא לעיל מיניה כתיב ואת יהושע צויתי בעת ההיא וגו' שפירושו בעת כיבוש סיחון ועוג ועלה קאי ואתחנן, ומתוך לאחר וכו' דמייתי שהותר קצת הנדר לכך עלתה על דעתי להתפלל כדי שאכנס לארץ וכו': וא"ת כיון שהותר הנדר תפילה זו למה? וי"ל דהכי קאמר משה, קודם כיבוש ארץ סיחון ועוג לא עלתה על דעתי להתפלל, כיון שהיה גור דין עם שבועה, לא יועיל שום תפילה, אבל לאחר הכיבוש והנחיל לבני גד ובני ראובן וחצי שבט מנשה, אמרתי שמא הותר הנדר, דנדר שהותר מקצתו הותר כולו, וא"כ הוי גור דין בלא שבועה להכי מהני תפילה: עכ"ל.

וצ"ע עיין בעל הטורים פסוק כו (ד"ה רב לך) ד"א רב לך אתה יש לך רב אבל אני אין לי רב שיתיר שבועתי לכן לא תבואו.

מ"ב ראה פרש"י (ד"ה לאמור) שזה אחד מג' מקומות שאמר משה להקב"ה איני מניחך עד שתודיעני אם תעשה שאלתי אם לאו. (עי"ז ברא"מ שיש עוד שתיים סה"כ חמש) וצ"ע לפי המבואר בתורה עפ"י ברכות לד': אם שגורה תפילתי בפיו יודע אני שהיא מקובלת. מדוע צריך היה משה שהקב"ה ידוע לו אם היא מקובלת? (כך ראיתי מקשים בילקוט ביאורים ברכות לד': בשם משנת שלמה (ורטהימר) מדוע בתפלת משה על מרים בסוף פרשת בהעלותך ביקש לאמור אם מרפא אותה אם לא, הרי יודע אם שגורה תפילתו בפיו, ושם תרץ שבתפילה קצרה א"א לדעת) ויש לומר שכאן לכאורה לא קשה שהרי לא היה חסרון בתפילה, אלא שהיתה גזרה עם שבועה שלא יכנס לארץ. אבל זה בעצמו צ"ע הרי תפילתי שגורה הפירוש שהקב"ה שולח תפילה בפיו שעל כן היא גם נשלחת מפיו במרוצה, האם גם כשמבקש דבר שיש עליו שבועה שייך תפילתו שגורה בפיו?

מ"א ראה שפתי כהן שם פסוק כו (ד"ה ויתעבר ה' בי למענכם) עוד אמר במדרש (ספרי פרשה זו ד') אותה שעה נתמלא עליו עברה עד שפתח משה ואמר ויעבור ה' על פניו, מיד נתקררה דעתו של הקב"ה אמר לו שתי שבועות נשבעתי, אחת שתמות ואחת לאבד את ישראל, לבטל שתיחן אי אפשר, אם תרצה לחיות יאבדו ישראל, אמר משה אלף ממש יאבדו ואל יאבד אחד מישראל. זהו למענכם כדי שתהיו קיימים:

עוד ראה שם תפארת יהונתן (אייבשיץ) ד"ה ויתעבר ה' בי למענכם. יש לפרש כי אלו בא משה לא"י לא היה בית המקדש נחרב כי היה בנה אותו משה ומשה לא מת ולא נתבטל מעשי ידיו בחייו ולכן אמרו במדרש דהמשכן לא נרקב ולא נתבט' רק נגנו וד' היה שופך ח"ו חמתו על ישראל ולא על עצים ואבנים ולכן לטובת ישראל לא שמע ה' בקול משה וזהו ויתעבר ה' בי למענכם. ועי"ש עוד שני תירוצים על זה.

מ"ב לאמור – רבנו מבאר שלאמור קאי התפילה שנאמרת שגורה בפיו ואזי היא מעלה את התפילות שלא בכוונה.

עוד ספרים שזוכר בהם היסוד המובא בזוהר שתפלה בכוונה מעלה את התפילות שלא בכוונה

אור המאיר – פרשת וישב (עה"פ ותקרא לאנשי ביתה) והנה איתא בזוהר (ח"ב רמה, ב) ובספרים שכל תפלות פסולות, כשהאיש מתקן מעשיו ומכין את לבו, להוציא דבור לפני אלקים בדחילו ורחימו במחשבות טהורות, מול הארה עליונה, אזי יש גם כן עליה לשאר התפלות הפסולות עם התפלה הכשרה, מול זה בא הרמז בתורתנו הקדושה, ותנח בגדו אצלה, ירצה להורות הנ"ל, מה שבגד תחלה בתפלותיו הפסולות, מונח אצלה, אצל החיצונים, עד בא אדוניו אל ביתו, כלומר עד שמכין לבו לומר דבורים כאלה, להכניס אדוניו, אדון צבאות אל ביתו, אל התיבה, אזי מעלה עם זו התפלה כל שאר התפלות, והשם בגודל חסדיו, יאמץ לבבינו ורעיון לבנו להתפלל במחשבות קדושות וטהורות, אמן נצח סלה ועד:

בית אהרן (קרלין) פרשת חיי שרה (ד"ה ולא בתפלה בלבד) – בכל תפלה שמתפללין נעשה הולדה. וצריכים להאמין בזה מאד. ואימתי נעשה הולדה כשמתפללים בשמחה. אבל ח"ו כשמתפללים בעצבות רח"ל אינו עושה פירות. אך כשהעיר י"י את רוחו ונפשו להתפלל בשמחה אזי הוא מעלה כל התפלות הקודמים וז"ש לא בתפלה בלבד אלא אף בבנים להתפלל בשמחה שנעשה הולדה בתפלה:

בעל שם טוב על התורה – התעוררות לתשובה אות לח. על ידי מחשבות זרות, נפסל התפלה (ט) ומשליכין למקום פסולי המוקדשין, ואם מתפלל בראש השנה בכוונה, מעלה כל התפלות של כל השנה, שחרית לשחרית ומנחה למנחה וכו': (תולדות יעקב יוסף פ' שלח דקמ"ג ע"ג):

בעל שם טוב על התורה – התעוררות לתשובה אות מ. לתקן כל התפלות הפסולים אשר הם אסורים ביד מלאכים הממונים על זה, והן הנה התפלות המעורבות במחשבות זרות, שכל השנה מסורים התפלות הפסולות ביד הממונים, עד שיתעורר האדם ומתפלל תפלה הגונה, אז מעלה התפלות הפסולות, מהממונה שנקרא סהדיא"ל למלאך הנקרא סנדלפו"ן, ומוליכה למעלה, ואם לא התפלל תפלה הגונה אזי ממתין הממונה עד וראש השנה ויום הכיפורים, וכשיתפלל אז כהוגן אז עולין התפלות הפסולות גם כן למעלה, ואם לאו, הממונה משליכה למקום פסולי המוקדשין, שהוא חוץ לרקיע, ושם אשת זנונים לילית חייבת, ונוטלת התפלות הפסולות ועושין מהן רקיע של שוא כ"א ועולה ומשטנת על אותן התפלות ר"ל: (גנזי יוסף בדרושים ליו"ב):

מקור מים חיים – התעוררות לתשובה (הערה ב) עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות ק"ג קט ושם אות קב"ד ד"ה ולפי זה ותבין. ועיין בס' תפארת שלמה לשבת שובה שכתב ז"ל, בשם הבעל שם טוב ז"ל, אם האדם זוכה להתפלל פעם אחת בראוי יכול להעלות גם כל התפלות הפסולים אשר נשארו למטה זה כמה שנים, גם המה יחדיו יהיו תמים ויעלו לרצון למעלה, עכ"ל, בד"ה כל האוכל בתשיעי: